

«SHARQ» NASHRIYOT-MATBAA
AKSIYADORLIK KOMPANIYASI
BOSH TAHRIRIYATI
TOSHKENT — 2004

Orzum shul, o'chmasin yongan charog'ing,
Yulduzday nur sochsin chashming — qarog'ing,
Magar chinor bo'lsang, chinorday yasha,
Bevaqt uzilmasin biror yaprog'ing.

ABDULLA ORIPOV

ONAJONIM SHE'RIYAT

She'rlar va doston

«SHARQ» NASHRIYOT-MATBAA
AKSIYADORLIK KOMPANIYASI
BOSH TAHRIRIYATI
TOSHKENT — 2004

O – 68

Oripov Abdulla.
Onajonim she'riyat: She'rlar va doston. – T.: «Sharq», 2004. – 96 b.

Aziz kitobxon! Qo'lingizdagi ushbu to'plam faqatgina yangi, yoinki faqatgina eski she'rlardan iborat emas. Ayni vaqtda u tanlangan she'rlar kitobi deb ham atalmaydi. Avvalgi kitoblarga kirgan ba'zi she'rlarni ushbu to'plamga kiritishimizga sabab, yangi o'zbek imlosidagi o'quvchilarimizni hisobga olganligimizdir. Shuningdek, bu kitobda Siz ming yoshli bobomiz Abu Ali ibn Sino hayoti bilan bog'langan «Hakim va ajal» nomli dostonni ham o'qib ko'rasiz. Yosh kitobxon do'stlarimizni zarracha bo'lsa ham xushnud etish ishtiyoqida biz ushbu to'plamni tuzdik.

BBK. 84(5Y)

© «Sharq» nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi Bosh tahririyati, 2004.

ONAJONIM SHE'RIYAT

Hamdam bo'lding men bilan
Har qandayin kunlarda,
Yulduz bo'lding charog'on
Eng qorong'i tunlarda,
Suhbat qurdik goh shodon,
Goho hazin unlarda,
Eng oliy baxtim mening
Onajonim she'riyat,
Topgan toj-taxtim mening
Jonajonim she'riyat.

Sen bilan baqamti to
Bu olamda yurdim men,
Turfa xil insonlarni
Ham tanidim, ko'rdim men,
Do'stlar bilan goh shodon
Davronimni surdim men.
Eng oliy baxtim mening
Onajonim she'riyat.
Topgan toj-taxtim mening
Jonajonim she'riyat.

Esingdami, azizam,
O'tdi qancha dovonlar
O'tdi qancha to'fonlar,
O'tdi qancha yovonlar,
Yaxshilikdan so'z ochdik
Goh duch kelsa yomonlar,
Eng oliy baxtim mening
Onajonim she'riyat,
Topgan toj-taxtim mening
Jonajonim she'riyat.

Hamdam bo‘lib sen bilan
«Xamsa»dan saboq oldim,
Yiroq-yiroq yulduzlar
Sehrini dilga soldim,
Mehmon emas, qasringda
Balki bir umr qoldim,
Eng oliy baxtim mening
Onajonim she’riyat,
Topgan toj-taxtim mening
Jonajonim she’riyat.

Har qismatga har kimning
Davroni sabab bo‘lgay,
She’r un cheksa shoirning
Armoni sabab bo‘lgay,
Men faxr etsam umrimning
Har oni sabab bo‘lgay,
Eng oliy baxtim mening
Onajonim she’riyat,
Topgan toj-taxtim mening
Jonajonim she’riyat.

Garchi mushkul ko‘p bo‘ldi
Mo‘jaz mening muhitda
Zuhur etdim barchasin
Hasratli bir sukutda,
Haq yo‘lin topdim lekin
Sen bilan yongan o‘tda,
Eng oliy baxtim mening
Onajonim she’riyat,
Topgan toj-taxtim mening
Jonajonim she’riyat.

Angladimki, olamda
Yurt tanho, Vatan tanho,
Band etgan xayolimni
Tengsiz shul chaman tanho,
Nokaslar emas, yo‘q, yo‘q,
Yolg‘iz sen baland, tanho,

Eng oliy baxtim mening
Onajonim she'riyat,
Topgan toj-taxtim mening
Jonajonim she'riyat.

Umid yorkim, yetgaymiz
Sen birlan yiroqlarga,
Maqsudim yoqib turgan
U nurli chiroqlarga,
Duch kelmasak bas endi
Turfa xil firoqlarga,
Eng oliy baxtim mening
Onajonim she'riyat,
Topgan toj-taxtim mening
Jonajonim she'riyat.

Haq senga murod o'lsin,
Shavkatning na zar, tillo,
Haq deganning umri ham
Haq kabi uzun, illo,
Boshin eggay hamisha
Ostonangda Abdullo,
Eng oliy baxtim mening
Onajonim she'riyat,
Topgan toj-taxtim mening
Jonajonim she'riyat.

UCHINCHI ODAM

Insonlar bir-birin yursa ardoqlab
O'rtada vosita asli ziyoda.
Har ikki odamni turguvchi bog'lab
Uchinchi odam bor lekin dunyoda.

Uchinchi odam bu — o'zi bir xilqat,
O'shadir dunyoga ilk qo'ygan qadam.
Ikkovlon o'ljani keltirgan fursat
O'choqqa o't yoqqan Uchinchi odam.

Payg'ambar shaklida u sohib qutqu
Bandaga tangrini dalolat etgan.
Ne o'jar shohlardan elchi bo'lib u
Goho bosh keltirgan, goh boshi ketgan.

Muhabbat bobida u-ku bir mahram,
Uningsiz visol ham yo'qdir aslida.
Shoirning yor uchun bitgan satrin ham
Yod olgan o'shadir — she'rxon shaklida.

Uning bir unvoni hakamdir azal,
Shunchalar muhtaram uchinchi bu zot.
Toki bu dunyoda mehr notugal,
Men faqat o'shandan qo'rqaman, hayhot!

Axir u emasmi do'stni g'animu
G'animni do'st qilib qo'yguvchi odam.
Magar u beshafqat boshlasa g'ulu
Dunyoga g'avg'olar solgay chinakam.

Ro'yoni rost desa, mittini kabir,
Janubni Sharq desa, aylab imolar.
Kufrli dunyoda oz emas, axir,
O'shaning izmidan yurgan siymolar.

Uchinchi bu odam tirikdir toki
Dunyoning chayqalib turmog'i ayon.
Serg'alva asrda bu zot hattoki
Saltanat shaklida bo'lur namoyon.

Olamda, aslida bordir do'st va yov!
Orzum shul: pokiza ko'rsam vijdonni.
Kimsaning nomidan kimsaga birov
Sotib yubormasa, deyman, imonni.

Qo'llarim ko'ksimda, betinch, betoqat,
Ta'zimlar qilurman senga ushbu dam.
U — menmi, U — senmi, kim bo'lma, faqat
Senga insof bersin Uchinchi odam!

DO'STLARIMGA AYTGANIM

A'loxon akaga

Dunyoda ko'p narsa unutiladi:
Qashshoqlik, martaba, quvonch, qayg'ular.
Unutilib borar muhabbat dardi,
Unutilar yillar, yo'llar, tuyg'ular.

Qirq yillik adovat unutilar sekin,
Unutilar hatto yurakdagi darz.
Yaxshilarning mehri unutilmas lekin,
Unutilmas ular oldidagi qarz.

KARVON

Ustoz Mirtemir xotirasiga

Jindakkina nozik fe'lingiz bilan
Sokin bir qo'ng'iroq chalib o'tdingiz.
Yorug'lik kunlarni bedor kutdingiz,
Dardlashdingiz faqat elingiz bilan.

Nechog'li xokisor edingiz, ustoz,
Yalangto'sh, mehnatkash, qalam dehqoni.
Qadim Turkistonning tanti o'g'loni,
Pokiza edingiz misli oq qog'oz.

Ne-ne o'lkalarning ne daholari
Siz bois o'zbekcha so'ylagan edi.
Sizning lafzingizda kuylagan edi,
Qoshg'ariydan qolgan til sadolari.

She'ringiz uchquru o'zingiz karvon,
Manzilga shoshilmay kelar edingiz.
Oh, ustoz, holbuki bilar edingiz —
Yugurik davrondir asli bu davron.

Sizning armoningiz yashar qarog'da,
Balki u bo'ylagay asrlarni ham.
Vo darig', mana shu satrlarni ham
Yozsam bo'lmasmidi siz tirik chog'da.

QO'RIQXONA

Asraymiz o'simlik xillarin tayin,
Asraymiz hayvonlar kamyob zotini.
Hatto atroflarin o'rab atayin
Qo'riqxona deymiz so'ngra otini.

Sayoq ovchilarga uyon yo'l bo'lsin,
Jarima solamiz, qamaymiz hatto.
To u jonzodlarni tinchiga qo'ysin,
Qirilib ketmasin tirik dunyo to.

Munis mavjudotga mehru shafqat bu,
Bu inson qalbida balqqan hamiyat.
To yashar qaydadir bu yanglig' tuyg'u,
Har nechuk qirilib ketmas tabiat.

Olamda ko'p narsa kamyob bir qadar,
Ne-ne tuyg'ular ham kamyobdir, alhol.
Men derdim, sof qalbni uchratgan safar,
Darhol o'rab oling atrofin, darhol.

Insof yo'qolmasin, o'rang mustahkam,
To uni yuzsizlik etmasin xarob.
Ezgulikni asrang, olamda u ham
Tojdor turna kabi bo'lmasin kamyob.

Oqibatni asrang, oqibat go'yo
Ayiqday qaydadir topmasin zavol.
Hayoni asrangiz, kuymasin hayo
Otashga duch kelgan palapon misol.

Imonni asrangiz, u doim tanho,
Undadir mujassam inson matlabi,
Avlodlar axtarib yurmasinlar to
Uni allaqanday Qor odam kabi.

Vijdonni asrangiz har nedan ortiq,
Yagona zaminni asragansimon.
Bobolardan qolgan noyob bu tortiq
Toki avlodlarga yetolsin omon.

Ezgu, latif hislar bo'lmasin tahqir,
Bulbulni boyqushga topshirmang zinhor.
Xudbin va dilozor kimsaning, axir,
Og'zi qon yirtqichdan qanday farqi bor.

To'qayga o't ketsa yongay bus-butun,
Adolat borliqqa yolg'iz onadir.
Dunyo ham, insonlar qalbi ham bugun
Yovuzlikdan zada Qo'riqxonadir.

OILA

Kattasi ketgandi baliq oviga,
Cho'milib-netmasin, ishqilib.
Turli tasavvurlar olar doviga,
Kampirning nafasi kelar tiqilib.
— Hoy siz ham bolani o'ylang-da, bundoq...
Kampir erk bergancha puch xayoliga
Kafgirni qaygadir ilib o'sha choq
Tanbeh bera boshlar choliga.
Chol-chi,
ko'zoynagin artgancha bot-bot
Kitob varaqlaydi:
Bedilmi, Mashrab...
— Moshinda ketuvdi kenjasi shaddod,

Yursin-da, ishqilib, ko'ziga qarab...
Kun ham erta botdi, bilmadim, kuzmi,
Bittasi kechkida o'qiydi.
— Sen ham o'ylagin-da anovi qizni?
Chol ham kampirini nuqiydi.
Hech joyda hech gap yo'q, shundoq ikkovlon
Bir-birin besabab koyir, turtkilar.
Lekin ikkisi ham biladi pinhon:
Bolalarni o'ylaydi ular.
So'ngra
bir mahalda
uzun-qisqa bo'lib
Bolalar ham kelar
galma-gal.
Dasturxon atrofi boradi to'lib.
Xayriyat, hammasi jam, tugal.
Kampir: — Shukr, — deydi,
qimtinar labi,
Chol ham jilmayadi:
Tushunar...
Dunyoda hech bir gap bo'lmagan kabi
Bolalar ovqatni tushirar.

* *
*

Bunchalik kamolot, ayt-chi, kimda bor,
Kimda bor bunchalik latofat, husn.
Shu chiroy, shu ishva, shu noz, shu viqor,
Baxtiyor juftingga muborak bo'lsin.

Sevganing qalbida bilmam qay niyat,
Demasman, sha'ningga she'rlar bitsin deb.
Seni yaratgandir asli tabiat
Bir shoir hajringda kuyib o'tsin deb...

TULKI FALSAFASI

— Ustoz, — dedi bir kun tulki tulkiga,
Nechun biz nishonmiz doim kulkiga?

O'rmonda bo'ri ham, hatto janob sher,
Bir-birin turtishib: — Tulkisan-a, der!

Boshqalar ustidan kulmaslar nechun,
Bu hol qorong'idir biz yoshlar uchun.

— Uka, — dedi shunda tulkiga tulki,
Bunday hodisotning sababi shulki!

Kasbini eplolmay qolsa aksari
Tulkilik qiladi hayvonlar bari.

Ko'pincha ilojsiz qolgan fursatda
Tulkilik qiladi sher ham, albatta.

Lekin bizning ishni eplolmas ular,
Shu sabab o'rmonda masxara bo'lar.

Sen-chi, bunday holdan aslo o'kinma,
Boshqalar qatori chetga bekinma.

Tulkisan, bunday chog' tulkilik qilgin,
Tulki deb kulsalar, qo'shilib kulgin...

BOBO VA NABIRA

Imillab boradi yo'lda mo'ysafid,
O'tgan asrlarning xayoli boshda.
Yonida tipirlar nabirasi xit,
Qo'yvorsa yetguday shaxdi quyoshga!

Chol-chi, tutmish uning qo'lidan mahkam,
Nabira ko'zida andisha-yu zor.
Ota, nabirangni ozod qo'y bir dam,
U hali uzoqqa ketmog'i darkor.

U hali nomingni ko'ksiga joylab,
Samolar qo'ynida urgusidir barq.
Uni qadamingga tashlama boylab,
Qo'yvor nabirangni, otajonim, Sharq...

DUNYONI QIZG'ANMA

Dunyoni qizg'anma mendan, azizim,
Men sening ko'changdan o'tmasman zinhor.
Mening bu olamda o'z aytar so'zim
Va o'zim sig'inar mozorlarim bor.

Dunyoni qizg'anma mendan, azizim,
Sen ichgan buloqdan ichmasman aslo.
Sen yurgan tog'larda qolmagay izim,
Sen kechgan daryodan kechmasman aslo.

Dunyoni qizg'anma mendan, azizim,
Qalbingni yoqmasin shubha va so'roq.
Men o'zga manzilga tikkanman ko'zim,
U sening kulbangdan juda ham yiroq.

SEN QAYDAN BILASAN?

Sen qaydan bilasan,
Balki yulduzlar
Menga sirlarini
So'ylayotgandir.
Sen qaydan bilasan,
Balki bu ko'zlar
Unsiz bir qo'shiqni
Kuylayotgandir.
Sen qaydan bilasan,
Balki keng olam
Shu mo'jaz qalbimga
Bo'ylayotgandir.
Sen qaydan bilasan,
Balki meni ham
Kimdir qaydadir jim
O'ylayotgandir...

AYON BO‘LGAY

Agar yoring xirom etsa,
Sabolardan ayon bo‘lgay,
Takallumi chaman bergan
Sadolardan ayon bo‘lgay.
Agar yoring quyosh bo‘lsa,
Anga aslo boqib bo‘lmas,
Kamolingmi, zavoling yo —
Samolardan ayon bo‘lgay.
Agar yoring husn shohi —
O‘tar bo‘lsa shaharlardan,
Guzarlarda qolib ketgan
Gadolardan ayon bo‘lgay.
Agar yoring jafokordir,
Jafokor deb otin aytma,
Uning asli o‘zing chekkan
Jafolardan ayon bo‘lgay.
Agar yoring sadoqat deb
Senga ko‘ngil qo‘yar bo‘lsa,
Kuyib ag‘yorlaring, baxti
Qarolardan ayon bo‘lgay.
Agar yoring muhabbatni
Nihon saqlar, gumon etma,
U bir ganjdir, biroq haddi
Adolardan ayon bo‘lgay.
Agar yoring bo‘lib Shirin,
Agar o‘zni desang Farhod,
Qiyosing chin va yo lofdir —
Vafolardan ayon bo‘lgay.
Agar oshiqsan Abdulla,
Qanoat qil sabr birla,
Nadur holing — senga boqqan
Balolardan ayon bo‘lgay.

DONISHMAND DEDIKI...

Donishmand dediki,
Osonni kutma,

Imkondan ortiq bir imkonni kutma
Daryodan daryoni talab aylagil
Va lekin hech qachon ummonni kutma.

* * *

Deydilar, it hurar –
O‘tadi karvon,
Ranju balolardan
Yonmasin joning,
Lekin alam qilar,
Bir umr giryon
Itlar orasidan
O‘tsa karvoning.

* * *

Umr qisqa edi,
Qisqartirdik yana.
Ozgina baxtni ham
bo‘lib tashladik.
Kulfat oqibatda qildi tantana,
Shundagina ko‘zni yoshladik.
Jahldor tabiat endi yuz o‘girdi.
Boqmadi, chopsak ham yig‘lab ortidan.
Tirik ot o‘rniga
yog‘och otni berdi,
Uyni esa berdi
yerning ostidan.

MEN ANGLAB YETGAN FALSAFA

Bozorga o'xshaydi asli bu dunyo
Bozorga o'xshaydi bunda ham ma'ni.
Ikkisi ichra ham ko'rmadim aslo,
Molim yomon degan biror kimsani.

1973

ISTAK

Orzum shul, o'chmasin yongan charog'ing,
Yulduzday nur sochsin chashming qarog'ing,
Magar chinor bo'lsang, chinorday yasha,
Bevaqt uzilmasin biror yaprog'ing.

SAMOVIY MEHMON, BESH DONISHMAND VA FARROSH KAMPIR QISSASI

Xabar keldi Fan shahriga
Olis jungli tomondan.
O'tgan kecha allanarsa
Yonib tushmish osmondan.

Yulduz desa yulduz emas,
Yo yo'ldoshmi bir daydi.
Har holda u shov-shuv solgan
Tarelkaga o'xshaydi.

Bu xabardan ilm ahli
Bir zum o'yga toldilar.
Yana biror mish-mishdir deb
Shubhaga ham bordilar.

Chaxlab turish kerak ammo
Tuyg'u bilan aqlni.

Har ehtimol jo'natdilar
Jungliga besh vakilni.

Beshovi ham tengsiz olim,
Besh qit'adan bo'lgan jam.
Dunyodagi barcha ilm
Shul beshovda mujassam.

Ilmi nujum, tib va tarix,
Jug'rofiya, Xandasa.
O'likni ham tiriltirar
Agar ular xohlashsa.

Dunyodagi tillarni-ku
Besh barmoqday bilishar,
Kerak bo'lsa qushlar bilan
Xandon suhbat qilishar.

Xullas beshov yig'inishib
Jungli tomon yeldilar.
Hatto farrosh kampirni ham
Birga olib keldilar.

Darhaqiqat, jungli notinch,
Ne daraxtlar shalpaygan.
O'rtalikda bitta narsa
Yotar edi, yalpaygan.

Oynaklarni tutib beshov
Uyog'idan o'tdilar.
Bu qanaqa gap bo'ldi deb
Buyog'idan o'tdilar.

Va nihoyat sirli uyni
Urib ochib olishdi.
Ichkariga qarab birdan
Angrayishib qolishdi.

Yotar edi o‘rindiqda
Allaqanday bir maxluq.
Bir ko‘zi bor... manglayida
Ikkinchisi mutlaq yo‘q.

Lab-dahani odamga ham
O‘xshab-o‘xshab ketardi.
Qo‘l oyog‘i uzun-uzun,
Sap-sariqdir rang zardi.

Besh donishmand o‘zni endi
Yo‘qotishdi tamoman.
Hazilakam gapmi axir,
Mehmon tushmish samodan!

Mana buni aytsa bo‘lar
Eng oliy, zo‘r muammo!
O‘rab oldi uni beshov,
Miq etmasdi u ammo.

Ko‘rsatishdi unga dastlab
Cheksiz olam tarhini.
Somon yo‘li, alfa, beta
Burjlarining farqini.

Mehmon esa qimir etmay
Yotardi jim, sulayib.
Manglayida bitta ko‘zi
Boqar edi do‘layib.

Ko‘rsatdilar yana unga
Yovuz shakl, formula.
Moziyni ham ko‘rsatishdi
Kino qilib bir yo‘la.

Dunyodagi tillarni-ku
Lug‘at qilib uyishdi.
Shu jumladan o‘zbekcha ham
Bir ikki so‘z deyishdi.

Mehmon hanuz qimir etmay
Yotardi jim, sulayib.
Manglayida bitta ko‘zi
Boqar edi do‘layib.

Karmikan deb qulog‘iga
Baqirib ham ko‘rdilar.
Soqovmi deb imo bilan
Chaqirib ham ko‘rdilar.

Tahdid bilan hatto bir oz
Siquvga ham olishdi.
Oxir charchab, o‘zlari ham
Sulayishib qolishdi.

Ish chiqmadi, demak bizni
Tushunmadi u taraf!
O‘sha payt deng farroshi kampir
Kirib keldi tentirab.

Farroshda u, uni buni
Yig‘ishtirmoq, unga tan.
O‘rindiqda yotgan zotni
Ko‘rdi kampir daf’atan!

— Voy bechora bolagina,
Dard zaptiga opti-ku!
Holdan toyib, boshqa ko‘zi
Yumilib ham qopti-ku!

Rangini ko‘r, somon deysan,
Suvdanmikan yo o‘tdan!
Shundoq deya farrosh kampir
Bo‘la ketdi girgitton.

Azbaroyi mehr bilan
Boshginasin siladi.
Tikanakday tikka o‘sgan
Sochginasin siladi.

Kampir bilmas, kim bu maxluq,
Yo bilsa ham unutdi.
Ichaqolgin, jon bolam, deb
Hatto unga suv tutdi.

O‘shanda deng haligining
Qon chopdi-ya yuziga.
Duvva-duvva yosh ham keldi
Bittagina ko‘ziga.

Jon kirganday bo‘ldi birdan
Oyoq qo‘li qimirlab.
Jilmayganday bo‘ldi hatto
Gapirganday shivirlab.

Aylantirib bitta ko‘zin
Boqdi uyoq-buyoqqa.
Bir mahal deng, dabdurustdan
Mehmon turdi oyoqqa.

Olimlarning ushbu holdan
Chimirildi qoshlari.
Bu qanaqa sir bo‘ldi deb
Tamom qotdi boshlari.

Ne bo‘lsa ham murod hosil,
Fan shahriga yelishdi,
Farrosh kampir sirin esa
Sal keyinroq bilishdi.

Olimlarning xizmatlari
Yo‘q, bekorga ketmapti.
Shuncha ishni qilishibdi
Faqat mehr yetmapti.

SHARQ HIKOYASI

Aniq yili esimda yo‘q,
Allaqaysi zamonda,
Bir qishloqda ota, o‘g‘il
Yashar ekan omonda.

Ular g‘oyat totuv ekan,
O‘rtada mol, joni bir.
Ming qilsa ham ota-o‘g‘il,
Ming qilsa ham qoni bir.

Bir kuni deng, shu ikkovlon
Qaygadir yo‘l olishdi.
Minay desa ot-ulov yo‘q,
O‘ylanishib qolishdi.

Qurib ketsin yo‘qchilik ham
Kim nelarga zor edi.
Ikkovining o‘rtasida
Bitta eshak bor edi.

Garchi u ham bir oz yag‘ir
Garchi andak bedarmon.
Shu eshakni minsakmi, deb
O‘ylab qoldi ikkovlon.

Ota dedi: — O‘g‘lim, bundan
Na sen, na men tingaymiz.
O‘g‘il dedi: — Ota, buni
Galma-galdan mingaymiz.

Ota doim ota axir,
Ya’ni mudom izzatda.
Eshakka u mindi dastlab,
O‘g‘il yayov, albatta.

Bir qishloqdan o‘tardilar
Ikkov sekin tiqirlab,

Ortlaridan to‘rt-besh odam
Kulib qoldi piqirlab.

— Ahmoq ekan manovi chol,
Ahmoq haddan ziyoda.
O‘zi ulov minib olgan,
O‘g‘li esa piyoda.

G‘alati bir hisni tuyib
Shartta pastga tushdi chol.
— Kela qolgin, o‘g‘lim, — dedi, —
Eshakka sen mina qol.

Endi o‘g‘il egardayu,
Ota yayov ketardi.
Endi ular boshqa qishloq
Ko‘chasidan o‘tardi.

Borardilar, so‘zsiz, lekin,
Asta-asta tiqirlab.
Ortlaridan to‘rt-besh odam
Yana kuldi piqirlab.

— Ahmoq ekan manov bola,
Ahmoq haddan ziyoda.
O‘zi ulov minib olgan,
Otasi-chi, piyoda.

Yosh emasmi, birdan uning
Oriyati qo‘zg‘oldi.
Shartta pastga tushdi u ham,
U ham yayov yo‘l oldi.

Yurib-yurib ikkalasi
Necha adir, qir oshdi.
— Bor-e, — deya so‘ng eshakka
Ikkovi ham mingashdi.

Ammo tag‘in bir manzildan
O‘tar bo‘ldi ikkovlon.

Ne kulfatki bu joyda ham
Tinch qo'ymadi olomon:

— Ahmoq ekan bular rosa,
Insofi yo'q, lavanglar.
Ikki odam bir eshakka
Minib opti, qaranglar.

Malomatdan ota-o'g'il
Tamom horib toldilar.
G'azab bilan bir-biriga
Termulishib qoldilar.

— Aytmabmidim, — dedi ota, —
Gap uqmading, tirrancha,
Elu yurtning o'rtasida
Bo'ldik rosa bo'lgancha.

Qo'l siltashdi bir-biriga,
Qoldi foyda, ziyon ham.
Ota u yon ketib qoldi,
Bu yon ketdi o'g'lon ham.

Qondoshlikning million yillik
Rishtalari uzildi.
O'rtaga bir eshak tushib
Oralari buzildi.

HANGOMA

Qor yog'ardi bo'ralab,
Qolishmasdi dovuldan.
To'yga aytib ketishdi,
Shundoq qo'shni ovuldan.

Yo'lga chiqdi ikki chol,
To'yga borish qarz, beshak.
Birovi otga mindi,
Birovi mindi eshak.

Qor-chi, hamon yog‘ardi,
Yog‘ar edi gupillab.
Yo‘lni eshak boshladi,
Ot ergashdi lo‘killab.

Gapga tushdi ikki chol,
Suhbat u yoq-bu yoqdan,
O‘tgan-ketgan, baland-past,
Goh kalla, goh tuyoqdan.

Suhbat degan soz narsa,
Qolmasang bas surgashib.
Yo‘rg‘alar eshak hamon,
Ot boradi ergashib.

Asta-sekin kun qaytar,
Ufqlarda o‘chgan rang.
Qor oralab qaydadir,
Bir yulduz chaqnar arang,

Chollar-chi, hamon yo‘lda,
Suhbat o‘sha-o‘shaydi.
Biri dedi: — Oqsoqol,
Kun botganga o‘xshaydi.

— Yo‘g‘-e, usta, — der biri, —
Ko‘zdan qolibsiz butkul.
To‘rt chaqirim ovulga
Nahot yursak bir kun yo‘l.

Ammo bu gap rost edi,
Yulduzlar chaqnar bot-bot.
Oldinda eshak borar,
Orqada lo‘killar ot.

Ovuldan-chi, darak yo‘q,
Oppoq edi qir-qiya,
«Adashib ketdikmikan,
Kuppa-kunduz kuni-ya?!

Gap bosdimi yo g‘aflat,
Tavba, bu qandoq o‘yin?..»
Qor tindi-yu chollarning
Ichiga kirdi quyun.

— Qora qishda to‘y qilmay,
Battar bo‘lgur nokas, gov.
Bachchag‘arning aslida,
Fe’li sovuq edi-yov.

Qaydadir cho‘zib-cho‘zib,
Uvlab qoldi-ku qashqir.
Kim ham, ayting, bunday choq,
Tashvishga tushmas axir?

Xususan, keksayganda,
Xafa bo‘lib ketasan,
Aytaylik, o‘sha qashqir,
G‘ajib ketsa netasan?

Qora sovuq tish qayrab,
Qovurg‘ani ezardi.
Keng sayhonda ikki chol
Yo‘l axtarib kezardi.

Yo‘l qayoqda, to‘rt taraf
Qalin, oppoq qor edi.
Eng battari — sovuqda
Jon saqlash dushvor edi.

Qaytay desa iziga —
Belgi ham yo‘q, iz ham yo‘q,
Qaltiraydi ikki chol,
Taskin ham yo‘q, so‘z ham yo‘q.

— Ne bo‘lsa ham topshirdik,
Yaratganning o‘ziga!
Tavakkal, deb ot boshin
Qayirdilar iziga.

— Peshanada borini
Ko‘rar inson degan zot.
Yo‘l soldilar qaygadir,
Ot boshin qo‘yib ozod.

Bir kor-hol bo‘lmay endi
Uyni topib borsak bas.
Surgaladi ot horg‘in,
Orqada eshak besas.

To tonggacha ikki chol
Yurdi, turdi, surindi.
Uzoqlarda bir mahal,
Qora narsa ko‘rindi.

Bo‘g‘oti bor, haytovur,
O‘xshab turar qishloqqa.
«Xudoga ming shukur», deb
Yurdilar o‘sha yoqqa.

Tuman ichra dov-daraxt,
Turar edi yaltirab.
Tongga yaqin qishloqqa
Kirishdilar qaltirab.

Tugagandi bardosh ham,
Tugagandi bor sabot.
Yetmay bir darvozaga
To‘xtab qoldi sho‘rlik ot.

— Joy so‘raylik, naryog‘i
Bir gap bo‘lar, oqsoqol.
Qamchin bilan taqa-tuq,
Darvozani qoqdi chol.

Izg‘irin-chi, izg‘irdi,
Yeru ko‘kda horg‘in tus.
Bir kampir chiqdi shu tob,
Qo‘lida xira fonus.

So‘z boshladi chol titrab,
Halqumiga kelib jon:
— Bir kechaga bizlarga
Joy bersangiz, yangajon.

Qora quyun charx urib,
Ko‘z oldini tutardi.
Kampir kelib yaqinroq
Fonusini ko‘tardi.

— Hoy senmi bu, yer yutkur,
Imoningdan kechdingmi,
Aljiraysan, yo to‘yda,
Aroq-paroq ichdingmi?

Alqissa shu: ot yo‘lni
Uy tomon burgan ekan.
Chol-chi o‘z kampiridan
Joy so‘rab turgan ekan.

KALIFORNIYADA CHOYXO‘RLIK

Har bir elning udumlari bordir, albatta,
Gar ularni hurmat qilsang sen ham izzatda.

Odamlarning taomi ham turli-tuman, boy,
Deylik, bizning o‘zbek uchun g‘oyat aziz choy.

Mayli, turfa odatlarni o‘tirmay so‘ylab,
Kezar edik, xullas o‘zga mamlakat bo‘ylab.

Kezar edik gohi jadal, goho olib tin,
Allanarsa yetishmasdi bizlarga lekin.

Ya’ni bizni tutgan edi choyning xumori,
Uning o‘rnin bosa olmas na may, na dori.

Shu murodda to‘planishib sayyohlar bir kun,
Qahvaxona tomon yurdik choyxo‘rlik uchun.

Qarshi oldi unda bizni xo'jayin – janob,
Tavoze-la tutdi darhol sharbat va sharob.

Biz-chi, unga choy ber, deya ishora qildik,
Maqsadimiz anglaguncha ovora qildik.

Mezbon sohib mehmonlarga ayladi karam,
Hozir bo'ldi choyu choynak va piyola ham.

Hamrohimiz yurtda mashhur oshpaz Tursunboy,
Qoidasin keltirgancha damlay ketdi choy.

Xo'jayin-chi, yonimizda o'ltirib shu zum,
Tursunboyni kuzatardi labda tabassum.

Chamasi u o'ylar edi: shu ham tashvishmi?
Choy damlash ham bu dunyoda qiyin bir ishmi?

Darhaqiqat, zum o'tmayin tayyor bo'ldi choy,
Piyolani qo'lga oldi endi Tursunboy.

Ayon gapki, qaytarmasang choy bo'lmas shirin,
Safardoshlar yaxshi bilar bu holning sirin.

Shundoq qilib choyxo'rlikning fursati yetdi,
Ha, Tursunboy choyni endi qaytara ketdi.

Davramiz soz, maromida edi barcha ish,
Lekin mezbon avzoyida bo'ldi o'zgarish.

Ko'zlarini katta-katta ochib u hayron,
Anqaygancha qarab qoldi Tursunboy tomon.

Bo'ynin cho'zib tikildi ham bir-ikki bora,
Bizga mo'lt-mo'lt qarar edi sohib bechora.

Tursunboy-chi, choyni tinmay shopirar edi,
Xo'jayinning hayratini oshirar edi.

Garchi bizning odatlardan kulmas ekan u,
Choy qaytarish nimaligin bilmas ekan u.

U o‘ylabdi, parishonlik bilan, hoynahoy,
Noma’qul ish qilayotir hozir Tursunboy.

Piyolani chayib, yuqin to‘kmay poygakka,
Quygan emish qayta-qayta yana choynakka.

Odatimiz anglagach, u, dildan kulishdik,
O‘zbekcha choy mazasini birga bo‘lishdik.

Endi choynak-piyolani olib atayin,
Choy qaytarib o‘tirardi o‘zi xo‘jayin.

Yurgan daryo der, xalqimiz, yursang ko‘rgaysan,
Xo‘p ajoyib suhbatlarning gashtin surgaysan.

Goho oddiy muloqotdan yashnagay dillar,
Uchrashganda yiroq ellar, olis manzillar.

Sayohatda turfa gaplar bo‘ladi, jo‘ra,
Choyxo‘rlik soz, janjallashib yurgandan ko‘ra.

* *
*

Shovilladi tun bo‘yi shamol,
Qaldiroqlar ko‘chdi larzakor.
Shivirlading yonimda xushhol:
— Yana keldi, do‘stginam, bahor.

Shovilladi tun bo‘yi shamol,
Qorliklarda o‘chdi izimiz.
Shivirlading yonimda xushhol:
— Mangu birmiz, do‘stim, ikkimiz.

1961

SEN BAHORNI SOG‘INMADINGMI?

Uyg‘onguvchi bog‘larni kezdim,
Topay dedim qirdan izingni.
Yonog‘ingdan rang olgan dedim –
Lolazorga burdim yuzimni.
Uchratmadim ammo o‘zingni,
– Sen bahorni sog‘inmadingmi?

Uzoqlarda zalvorli tog‘lar
Xayolimni keldilar bosib.
Kechdi qancha intizor chog‘lar,
Vasling menga bo‘lmadi nasib.
Sensiz men ham, bahor ham g‘arib,
– Sen bahorni sog‘inmadingmi?

Ungurlarda sakraydi ohu,
Na’matakda sa’va mittijon.
Qorliklardan sipqorilgan suv
Daralarda uradi javlon.
Nigohimdan faqat sen pinhon,
– Sen bahorni sog‘inmadingmi?

Mana bugun navro‘zi olam,
Do‘stlarimga gullar tutarman.
Qaylardasan, sevgili erkam...
Qo‘limda gul, seni kutarman,
Umrim bo‘yi chorlab o‘tarman:
– Sen bahorni sog‘inmadingmi?

U o‘ylabdi, parishonlik bilan, hoynahoy,
Noma’qul ish qilayotir hozir Tursunboy.

Piyolani chayib, yuqin to‘kmay poygakka,
Quygan emish qayta-qayta yana choynakka.

Odatimiz anglagach, u, dildan kulishdik,
O‘zbekcha choy mazasini birga bo‘lishdik.

Endi choynak-piyolani olib atayin,
Choy qaytarib o‘tirardi o‘zi xo‘jayin.

Yurgan daryo der, xalqimiz, yursang ko‘rgaysan,
Xo‘p ajoyib suhbatlarning gashtin surgaysan.

Goho oddiy muloqotdan yashnagay dillar,
Uchrashganda yiroq ellar, olis manzillar.

Sayohatda turfa gaplar bo‘ladi, jo‘ra,
Choyxo‘rlik soz, janjallashib yurgandan ko‘ra.

* *
*

Shovilladi tun bo‘yi shamol,
Qaldiroqlar ko‘chdi larzakor.
Shivirlading yonimda xushhol:
— Yana keldi, do‘stginam, bahor.

Shovilladi tun bo‘yi shamol,
Qorliklarda o‘chdi izimiz.
Shivirlading yonimda xushhol:
— Mangu birmiz, do‘stim, ikkimiz.

1961

SEN BAHORNI SOG‘INMADINGMI?

Uyg‘onguvchi bog‘larni kezdim,
Topay dedim qirdan izingni.
Yonog‘ingdan rang olgan dedim –
Lolazorga burdim yuzimni.
Uchratmadim ammo o‘zingni,
– Sen bahorni sog‘inmadingmi?

Uzoqlarda zalvorli tog‘lar
Xayolimni keldilar bosib.
Kechdi qancha intizor chog‘lar,
Vasling menga bo‘lmadi nasib.
Sensiz men ham, bahor ham g‘arib,
– Sen bahorni sog‘inmadingmi?

Ungurlarda sakraydi ohu,
Na’matakda sa’va mittijon.
Qorliklardan sipqorilgan suv
Daralarda uradi javlon.
Nigohimdan faqat sen pinhon,
– Sen bahorni sog‘inmadingmi?

Mana bugun navro‘zi olam,
Do‘stlarimga gullar tutarman.
Qaylardasan, sevgili erkam...
Qo‘limda gul, seni kutarman,
Umrim bo‘yi chorlab o‘tarman:
– Sen bahorni sog‘inmadingmi?

— Ey, yo'lovchi, bo'la qol qo'noq,
Uyda borin ko'ramiz baham.
Tag'in o'zing bilasan, biroq.
Qosh qoraydi, yiroqdir yo'l ham,
Yo'lchi qolar ovulda, mezbon
Keltiradi topgan-tutganni.
Otamlashar so'ngra ikkovlon
Yodga olib o'tgan-ketganni.
Horg'in yo'lchi mudrar ichib choy,
Cho'ziladi mezbon ham asta.
Tongda yo'lchi tovush qilar: — Hoy,
Men ketdim. — Qol! — Rahmat.
Shu bas-da!
Ajralishar, ular hattoki
Ismlarin so'rashmaslar ham.
Ular qayta uchrashar balki,
Balki qayta uchrashmaslar ham...

1963

* * *

Derazangni qoplar oqshom zulmati,
Izin qora aylab botadi oy ham.
Nechun meni faqat shu zulmat payti
Quchib ardoqlaysan, nozik farishtam?
Samoviy ko'zlaring sachratib uchqun,
Nechun tikiladi faqat o'shanda?
O, nahot shu ko'zlar yotdir men uchun
Kunduz mash'alasi porlab turganda.
Tepamdan tun kabi quyuladi soch,
Qora tun yonadi otash yuzlarda.
Nechun o'zgalarga nur sochgan quyosh
Bizning oramizda bo'ladi parda?
Nechun ikkimizni qoldirib yolg'iz,
Koinot tubida quyosh chekar oh?
Jaovb ber, qoshingda cho'kmoqdaman tiz,
Javob ber, makringdan meni qil ogoh.

1963

MEN NECHUN SEVAMAN O‘ZBEKISTONNI

Men nechun sevaman O‘zbekistonni,
Tuprog‘in ko‘zimga aylab to‘tiyo.
Nechun Vatan deya yer-u osmonni,
Muqaddas atayman, atayman tanho?
Aslida, dunyoda tanho nima bor,
Paxta o‘smaydimi o‘zga elda yo?
Yoki quyoshimi sevgimga sabab?
Axir quyoshli-ku butun Osiyo.
Men nechun sevaman O‘zbekistonni,
Bog‘larin jannat deb ko‘z-ko‘z etaman.
Nechun ardoqlarkan tuprog‘ini men,
O‘paman: «Tuprog‘ing bebaho, Vatan».
Aslida tuproqni odil tabiat
Taqsim aylagan-ku yer yuziga teng.
Nechun bu tuproq deb yig‘ladi Furqat,
O, Qashqar tuprog‘i, qashshoqmiding sen?!
Xo‘sh, nechun sevasan O‘zbekistonni,
Sababini aytgin desalar menga,
Shoirona go‘zal so‘zlardan oldin
Men ta’zim qilaman ona xalqimga.
Xalqim, tarix hukmi seni agarda
Mangu muzliklarga eltgan bo‘lsaydi,
Qorliklarni makon etgan bo‘lsayding,
Mehrim bermasmidim o‘sha muzlarga?
Vatanlar, Vatanlar,
Mayli, gullasin,
Bog‘ unsin mangulik muzda ham, ammo
Yurtim, seni faqat boyliklaring-chun
Sevgan farzand bo‘lsa, kechirma aslo!

1964

TEMIR ODAM

Bir haykal turibdi,
U — Robot emish,
Temirdan yasalgan, odam timsoli.
Ilmda eng so‘nggi kashfiyot emish,
Aqlli zot emish qusurdan xoli.
Shaxmat ham o‘ynarmish,
Yer ham qazirmish,
Rosmana yuvarmish yuz-u qo‘lini.
Hadisu hisobda adashmas emish,
Hattoki sanarmish Somon yo‘lini.
Yonida xaloyiq hayratda turar:
— Qarangiz, naqadar aqlli, mumtoz!
Xullaski, olamda kashfiyot derlar.
Kashfiyot emas bu, kechiring ustoz.
Tilsimni bilmayman, ammo anchayin
Odatim tark etib, ko‘krak keraman!
Men sizga temirning xuddi shundayin
Ajib bir nusxasin topib beraman.
U ham ishlay bilar, uning qoshida
Sizning temiringiz ojiz bir buyum,
U ham sanay bilar, uning boshida
Aljabr usuli uyum va uyum.
Balki u donodir beqiyos, yakka,
Balki yo‘q uning-chun biror muammo.
Balki u hech qanday temir-tersakka
A’lo vujudini egmaydi, ammo,
Ustoz, qalbi yo‘qdir uning ham, hayhot,
Na nafrat, na ishqni tanlamas u ham,
Uning ham ko‘zida chaqnamas hayot,
Munis boqishlarni anglamas u ham.
U ham to‘lg‘onolmas, ingramas, kulmas,
Yig‘lagan go‘dakni yupatolmas ul.
U ham yulduzlarning hidini bilmas,
Bag‘rini tirnamas so‘layotgan gul.
Kimsaning mehridan, balki, o, balki
Sizning temiringiz bo‘lar minnatdor.
Aziz do‘st mehrini bilmas bu hali,
Do‘st kutib, yo‘llarga chiqmas intizor.

Dunyoyu odamlar taqdiri zarra
Tashvishga solmagay, yo‘q zo‘ru zori.
Tashvishga solmagay na qo‘shiq va na
Mening yuragimda nimalar bori.
Balki temirlar ham yig‘laydi chindan...
Bu-chi, yig‘layolmas, aylangan toshga!
Kimdir u?
Kimdir u? Balki u menman?!
Balki u sizdirsiz?
Balki u boshqa...
Hayotning poyonsiz ummoni ichra
Bor shunday g‘ariblar — temirlar hissiz,
Va lekin o‘zlarin temirmas sira,
Muhtaram Inson deb atarlar, esiz...
Shundaylar bo‘lmasa, azaldan tuproq
Yashnardi tag‘in ham go‘zalu mumtoz.
Temir odam yasab yurguncha, ko‘proq
«Jonli temir»larni o‘ylangiz, ustoz.

1964

«MUNOJOT»NI TINGLAB

Qani ayt, maqsading nimadir sening,
Nega tilkalaysan bag‘rimni, ohang,
Nechun kerak bo‘ldi senga ko‘z yoshim,
Nechun kerak, rubob, senga shuncha g‘am!

Eshilib, to‘lg‘onib ingranadi kuy,
Qaylardan kelmoqda bu ohu faryod.
Kim u yig‘layotgan, Navoiymikan
Va yo may kuychisi Xayyommikin, dod!

Bas, yetar, cholg‘uvchi, bas qil sozingni,
Bas, yetar ko‘ksimga urmagil xanjar,
Nahotki dunyoda shuncha g‘am bordir...
Agar shu «Munojot» rost bo‘lsa, agar.

Agar aldamasa shu sovuq simlar,
Gar shul eshitganim bo‘lmasa ro‘yo.

TEMIR ODAM

Bir haykal turibdi,
U — Robot emish,
Temirdan yasalgan, odam timsoli.
Ilmda eng so‘nggi kashfiyot emish,
Aqlli zot emish qusurdan xoli.
Shaxmat ham o‘ynarmish,
Yer ham qazirmish,
Rosmana yuvarmish yuz-u qo‘lini.
Hadisu hisobda adashmas emish,
Hattoki sanarmish Somon yo‘lini.
Yonida xaloyiq hayratda turar:
— Qarangiz, naqadar aqlli, mumtoz!
Xullaski, olamda kashfiyot derlar.
Kashfiyot emas bu, kechiring ustoz.
Tilsimni bilmayman, ammo anchayin
Odatim tark etib, ko‘krak keraman!
Men sizga temirning xuddi shundayin
Ajib bir nusxasin topib beraman.
U ham ishlay bilar, uning qoshida
Sizning temiringiz ojiz bir buyum,
U ham sanay bilar, uning boshida
Aljabr usuli uyum va uyum.
Balki u donodir beqiyos, yakka,
Balki yo‘q uning-chun biror muammo.
Balki u hech qanday temir-tersakka
A’lo vujudini egmaydi, ammo,
Ustoz, qalbi yo‘qdir uning ham, hayhot,
Na nafrat, na ishqni tanlamas u ham,
Uning ham ko‘zida chaqnamas hayot,
Munis boqishlarni anglamas u ham.
U ham to‘lg‘onolmas, ingramas, kulmas,
Yig‘lagan go‘dakni yupatolmas ul.
U ham yulduzlarning hidini bilmas,
Bag‘rini tirnamas so‘layotgan gul.
Kimsaning mehridan, balki, o, balki
Sizning temiringiz bo‘lar minnatdor.
Aziz do‘st mehrini bilmas bu hali,
Do‘st kutib, yo‘llarga chiqmas intizor.

Dunyoyu odamlar taqdiri zarra
Tashvishga solmagay, yo‘q zo‘ru zori.
Tashvishga solmagay na qo‘shiq va na
Mening yuragimda nimalar bori.
Balki temirlar ham yig‘laydi chindan...
Bu-chi, yig‘layolmas, aylangan toshga!
Kimdir u?
Kimdir u? Balki u menman?!
Balki u sizdirsiz?
Balki u boshqa...
Hayotning poyonsiz ummoni ichra
Bor shunday g‘ariblar — temirlar hissiz,
Va lekin o‘zlarin temirmas sira,
Muhtaram Inson deb atarlar, esiz...
Shundaylar bo‘lmasa, azaldan tuproq
Yashnardi tag‘in ham go‘zalu mumtoz.
Temir odam yasab yurguncha, ko‘proq
«Jonli temir»larni o‘ylangiz, ustoz.

1964

«MUNOJOT»NI TINGLAB

Qani ayt, maqsading nimadir sening,
Nega tilkalaysan bag‘rimni, ohang,
Nechun kerak bo‘ldi senga ko‘z yoshim,
Nechun kerak, rubob, senga shuncha g‘am!

Eshilib, to‘lg‘onib ingranadi kuy,
Qaylardan kelmoqda bu ohu faryod.
Kim u yig‘layotgan, Navoiymikan
Va yo may kuychisi Xayyommikin, dod!

Bas, yetar, cholg‘uvchi, bas qil sozingni,
Bas, yetar ko‘ksimga urmagil xanjar,
Nahotki dunyoda shuncha g‘am bordir...
Agar shu «Munojot» rost bo‘lsa, agar.

Agar aldamasa shu sovuq simlar,
Gar shul eshitganim bo‘lmasa ro‘yo.

Sen beshik emassan, dorsan tabiat,
Sen ona emassan, jallodsan dunyo!

Eshilib, to'lg'onib ingranadi kuy,
Asrlar g'amini so'ylar «Munojot».
Kuyi shunday bo'lsa, g'amning o'ziga
Qanday chiday olgan ekan odamzod!

1964

ASRIMIZ ODAMI

Mening ko'z o'ngimda jonlanar tarix,
G'amlardan to'qilgan shu ko'hna olam.
Asrlar birma-bir o'tar va axir,
Yuksalar qarshimda eng baxtli odam.
Yuksalar-u shu dam chopar, urinar,
Talpinar qaygadir bilmasdan tinim.
Baxtining yonida g'ami ko'rinar,
G'ami ko'rinadi baxtida uning.
Bilagida garchand yetarli kuchi,
Boylik ergashsa-da garchand ortidan,
Uning chehrasida tashvish bor, nechun?
Nechun u ayrilmish halovatidan?
Goh bemor boshida jarroh bo'lib u,
«Taqdiri azal»ga ko'rsatsa kuchin.
Goho bir dovyurak sayyoh bo'lib u
Sovuq Arktikaga uradi to'shin.
Dam og'ir xayolga bo'lur zanjirband,
Dam qo'shiq to'qiydi u yona-yona.
Intilar yulduzlar tumaniga dam,
Dam oyning yonida bo'lar parvona.
U nima istaydi? Shonu shavkatmi —
Yulduzlardan baland, kundan purziyo?
U nima istaydi? Tengsiz qudratmi,
Oyog'i ostida yotsinmi dunyo?!
U nima istaydi? Balki istagi —
Uning tegrasida aylansin olam?
O, do'stim, savolning yo'qdir keragi,
U istaydi, buning hammasini ham!

Odamlar o'tdilar bir vaqt, bir zamon,
O'tdilar eng oddiy baxtdan ham yiroq.
Yagona orzusi edi parcha non,
Eng buyuk armoni — ozod yashamoq!
Odamlar o'tdilar bir vaqt, bir zamon,
Ha, yashab o'tdilar, endi-chi, mana:
O'zi bandi bo'lgan olam ustidan
Hokim bo'lmoqni u istar yagona!

1964

* * *

Yulduzlar o'tiga bardosh berurman,
Fazolar taftiga qilurman toqat.
Yoningga sog'-omon qaytib kelurman,
Otash nigohingda yongali, faqat.
To'lqinlar qutursin mayli, beomon,
Mening qismatimni ko'molmagay u.
Baribir yoningga qaytaman omon,
Moviy ko'zlaringga cho'mgali mangu.

1964

QASAM DARA

Qasam dara guvillaydi mast,
Guvillaydi tubi yo'q makon.
Ko'kdan unga ko'rinar faqat
Mitti yulduz va parcha osmon.
Atrofidan qoq qoya toshlar
Jur'at bilan termiladi lol.
Bir ko'ray, deb zina tarashlab
Qoyalarga tirmashar hilol.
Bunda na qush, na bir jonivor
Va na shamol ko'rsatar qora.
Afsonalar so'ylaydi takror
Mening chanqoq dilimga dara:
— Ana, ovchi ohu quvadi,
Uchadilar, toshlar aro tik.
Qochqin ohu toqqa qo'nadi,
So'ng daraga sakraydi, sho'rlik!

Qasam dara — daralar sheri
O'lja kutib uvlarkan pastda,
— Hayt, — deydi-yu (o, sen, ov mehri!)
Tashlanadi ovchi ham pastga.
Botirini saqlaydi omon
Tasodifga to'la bu dunyo...
Ovchi ovin aylar saranjom,
Ovuliga chog'lanar, ammo,
Ammo birdan qotadi karaxt...
Asir etmish uni bu makon.
Atrofida toshlar-u faqat
Tepasida yulduz va osmon.
Alvonlarin yoyib ufqqa
Chiqqunicha zar kokil quyosh,
Sho'rlik ovchi intilar ko'kka,
So'ng ilojsiz to'kar, yum-yum yosh.
Botirini axtarib shu zum
Kelar yori, ovuldoshlari.
— Ayting, ota, ne qilmoq lozim?! —
Keksa cholga yuzlanar bari.
— Bolalarim, ov mehri uni
Tushiribdi daraga oson.
Xotin mehri, yor mehri, ko'ring,
Olib chiqar jardan begumon.
Shunda,
Yovqur bir yigit dadil
Bajo aylar cholning shiorin:
Dara uzra ko'tarib adil
Quchoqlaydi ovchining yorin.
Faryod solar ovchi xotini,
Yigit esa quchar yaxshiroq.
Ovchi, hayhot, quturar yonib
Qafasdagi sherdan vahshiyroq.
Go'yo cho'kar daraning zirhi,
Go'yo toshlar ketar oradan:
— Hayt, — dedi-yu (o, sen, yor mehri!)
Ovchi chiqib ketar daradan.
Qasam dara guvillaydi mast,
Guvillaydi tubi yo'q makon.

Ko‘kka boqib u ko‘r-u karaxt
Afsonalar so‘ylaydi hamon.
Qasam dara, kezdim sahningda
Kiprikdagi yoshday omonat.
Qasam dara sening bag‘ringga
Qasam ichgan tusharmish faqat.
Hayrat bilan senga boqurman,
Hali qasam ichmaganim rost.
Na ovchiman va na botirman,
Kezib yurgan oshiqman, xolos.
Payti kelsa, sevgim, sen uchun
Yor oldida icharman qasam.
Fazolarni aylanib butun,
Dengizlarga qo‘yarman qadam.
Amr etsa gar o‘shal dilbarim
Tashlanaman daraga shu zum.
Bir iltimos faqat, do‘stlarim,
Qaytishida chiqaman o‘zim.

1964

* * *

Qani nay ber menga, do‘stginam,
Bergil, mayli, rubob bo‘lsa ham.
Ber, bir nafas bo‘shatib olay
To‘lib ketgan yuragimni man.
Qalamimning kuchi yetmadi,
Hislarimni butkul to‘kmoqqa,
Do‘stim, tingla yaproqchalarning
Shivirlashi eshitilmoqda...
Go‘zal, sokin oqshom cho‘kmoqda,
Tebranadi yelda chiroqlar.
Daraxtzor ham sokin sollanar...
Qanday mas’um, erka bu choqlar.
Qanday shirin damlar.. mening ham
Yuragimda bir his toshmoqda,
Yuragim ham daraxtzor kabi
Nimanidir olqishlamoqda.

Ko‘zlarimga bu yorug‘ olam
Ko‘rinmoqda biram suyumli.
Qani, nay ber menga, do‘stginam,
To‘kay to‘lib ketgan ko‘nglimni.

1965

O‘ZBEKISTONDA KUZ

Yurgil, dalalarga ketaylik, do‘stim,
Diqqinafas uyda yotmoq paytimas.
Oltin O‘zbekiston tuprog‘i bu kun,
Bir pari faslning og‘ushida mast.
Shabnam shovillaydi bog‘lar qo‘ynida,
Salqin tuman ichra bo‘zarar tonglar,
Quyoshning erinchoq yog‘dularida
Nafis yaltiraydi bargi xazonlar.
Har yonda to‘kinlik,
Kuzdan nishona,
Har yonda go‘zallik yoymish daftarin.
Sonsiz egatlarga sochilmish ana,
Mening shodliklarim, ezgu dardlarim,—
Mening ona xalqim...
Ey qadim halol,
Rizqi ona Yerga sepilgan xalqim,
Ushoq chigitni ham etmay uvol,
Har qarich tuproqqa egilgan xalqim.
Bir nafas boshingni ko‘targinu boq:
Yer yuzida ajib viqor va nufuz.
Sening o‘zing kabi o‘ychan va quvnoq
Xushfe’l bo‘lib kelmish tuprog‘ingga kuz.
Ulug‘ Alisherning soch oqin ko‘rib
Og‘ir xayollarga cho‘mgan bu fasl.
Qayrag‘och yonida g‘amgin o‘ltirib
Chollarga hassalar yo‘ngan bu fasl.
Azaliy ko‘rkini qiladi ko‘z-ko‘z...
Nahotki shuncha tez aylanar dunyo?!
Baxtli keksalikni yodga solar kuz,
Sokin xilvatlarga chorlaydi, ammo,
Do‘stginam paytimas, aylab sayri bog‘,

Xilvatda o‘y surish yarashmas bugun.
Zahmatkash o‘zbekning hosili qandoq? —
Kuzning falsafasi shudir biz uchun.
Ulug‘ mehnat kezar shan dalalarda,
Har yonda hokim bir tashvishli ilhom.
Quyosh bota boshlar... gavjum qirlarga
Qoraya-qoraya to‘shalar oqshom.
Eh, kuzgi oqshomlar...
Dilimda mening
Teran tuyg‘ularim qo‘zg‘alar jo‘shib.
Qo‘zg‘alaru shu dam qalbimdan sekin
To‘kila boshlaydi oydin bir qo‘shiq.

1965

AYOL

Yigitlar maktubin bitganda qondan,
Kelinlar firoqdan chekkanda yohu.
Uning ham panohi qaytmadi jangdan,
O‘n to‘qqiz yoshida beva qoldi u.

Sevgidan yetimu umrdan yarim,
Qurigan ko‘ksida yolg‘iz belanchak.
Abadiy firoqni, hayhot, do‘stlarim,
Abadiy visol, deb bildi kelinchak.

Qaqragan lablarda olovli nafas,
Kechalar kechmishin ayladi ko‘mir.
Parishon sochlari yor ko‘ksi emas,
Muzdayin bolishda qoldi bir umr.

Yillar ham o‘tdilar, hamon u yolg‘iz,
Mung‘ayib termilar botguvchi kunga.
Ey nomard tabiat, bormi senda his,
Qaytadan baxt bersang bo‘lmasmi unga?!

Nahot ishq qismati buncha berahm,
Bunchalar buyuksan, vafo shevasi.

Sengadir hurmatim, senga sharafim,
Qahramon jangchining suyuk bevasi.

Siz-chi, ey, sadoqat satridan nolib,
Nadomat komida qolganlar, ayting.
O'zini ming bitta bozordan olib,
Ming bitta bozorga solganlar ayting.

Shu cho'lpon ko'zlarning buyuk hurmati,
Shu aqiq lablarning rost so'zi deya,
So'ylang-chi, vafoning nadir qimmati,
Siz ham kutganmisiz biror soniya?!

Ba'zida tirnoqlar bezagi uchun,
Sahardan shomgacha qilursiz toqat.
Biroq yoringizni kutgali nechun,
Topilmas tirnoqcha sabru qanoat.

Nazokat paytimas, yaqinroq keling,
Buyuk zot qoshida aylangiz salom.
Shu sodiq bevaga sajdalar qiling,
Shu sodiq bevaga aylang ehtirom.

Hatto zeb-ziynatni yulqib ziyoda,
Haykal ham qo'yingiz bamisli xayol.
Shundaylar bo'lmasa agar dunyoda,
Bu qadar muhtaram bo'lmasdi ayol.

1965

TUN

Tashqarida yomg'ir shivirlaydi jim,
Ko'rinmas na chiroq va na bir ziyo.
Go'yo derazamni chertar allakim,
Bosib kela boshlar qandaydir ro'yo.
O'zimni to'shakka otaman shu on,
O'ranib olaman vahima ichra.

Qorong‘u yo‘lakda shitirlar xazon,
Kimdir derazamdan ketmaydi sira.
Chiroqni yoqaman betoqat borib,
Go‘yo vahimalar bo‘ladi abas.
Yomg‘ir yaltiraydi nurda oqarib,
Tasalli chulg‘aydi dilni bir nafas.
Lipillab so‘nadi chiroq ham oxir,
Qaydadir shovillab egiladi tol,
Kimdir tashqarida entikar og‘ir,
Birdan derazamni qoplaydi xayol.
Kimsan, ey, tunlari meni poylagan,
Makriga boylagan yovuz darbadar?
Kimsan, ey, ruhimni mag‘lub aylagan,
Mag‘rur yuragimga tashlagan nazar?
Yolvora boshlayman kimgadir yonib,
Bir zum irodamni etaman bekor.
Biz zum o‘zligimdan qolaman tonib,
Bir zum ojizlikka bo‘laman iqror.
Gunohkor bandaday titrab, qaltirab
Kimdandir so‘rayman so‘nggi himoya.
Shamol ham uvillar nimadir tilab,
Birdan kela boshlar u mash’um soya.
To‘lg‘anib ketadi nogoh yuragim,
Nimani istaysan, so‘yla, ey daydi!
Sekin g‘udurlaydi shunda allakim:
— Nahotki menga hech rahming kelmaydi...
Yomg‘ir ham savalar meni beomon,
Shamol ham holimdan kulgani-kulgan.
Boshpana ber menga, men — vahimaman, —
Botirlar qalbidan quvg‘indi bo‘lgan.

1965

DORBOZ

Bulutlarga yondosh, osmon ostida,
Kiprikdagi yoshday turibdi dorboz.
Qilichning damiday arqon ustida
Ko'zlarini yumib yuribdi dorboz.
Odamlar, odamlar, uni olqishlang,
Qarang, u naqadar epchil va o'ktam.
Biz-chi, eh... ba'zi bir ko'zi ochiqlar
Eplab yurolmaymiz katta yo'lda ham.

1965

* * *

Ko'pdan kutgan edim orziqib, mana,
Bulutlar tarqaldi to'kishib ko'z yosh.
Hayolim osmonday yorishdi yana,
Yorug' kunlarimday porladi quyosh.
Shoshqin daryolarnnig zangordir labi,
Shamollar o'ynaydi yiroq-yiroqda.
Yurgil, sayr etaylik, yurgil, malagim,
Dunyo tashvishlari qolsin uzoqda.
Ko'ryapsanmi, qanday yasharmish olam,
Beparvo go'dakday jilmayadi jim.
Go'dagim, bu chiroy qaytmaydi hecham,
Qaytmagani kabi mening yoshligim.
Bugun bosh ustingda yashnagan yaproq
Shovillab to'kilar erta poyingga.
Bu uchqur yo'lovchi solmaydi quloq
Sening iltimosing, sening ra'yingga.
Xazonli avgustning biror oqshomi
Uni ko'rarsanmi, tushingda takror?!
Mayliga, o'zgadir kuzning ilhomi,
Bugun-chi, ko'z tashla, atrofda bahor!
Qani qo'lginangni bergil jimgina,
Shu ma'sum yo'lchiga qo'yaylik ixlos.
Shoirlar aldaydi bizni, jonginam,
Bahor doim emas, uch oydir, xolos...

1965

MITTI YULDUZ

Ko‘k gumbazin bir chetida
Bo‘shliqlarga urib bosh,
Miltiraydi mitti yulduz,
Tanholikdan to‘kib yosh.

Atrofida na bir yulduz,
Na bulut bor, na tuman.
Yulduzlarga termilib u
Titrab turar shamsimon.

Eh, bechora yashash nechun,
Porlamasang, kulmasang.
O‘z to‘dangdan nega uchding,
Qaytish yo‘lin bilmasang?!

1965

TILLA BALIQCHA

Tuxumdan chiqdiyu keltirib uni
Shu loyqa hovuzga tomon otdilar.
Tashlandiq ushoq yeb o‘tadi kuni,
Xoru xas, xazonlar ustin yopdilar.

Dunyoda ko‘rgani shu tor hovuzcha
Va mudroq tollarning achchiq xazoni.
Menga alam qilar, tilla baliqcha
Bir ko‘lmak hovuz deb bilar dunyoni...

1965

ONAJON

(Onam Turdi Karvon qizi xotirasiga)

I

Necha kunki yo‘q oromim,
Kelolmayman hushimga.
Onajonim kechalari
Kirib chiqar tushimga.
Qo‘llarida oq yelpig‘ich
Oy nurida yaltirar.
Onajonim imlab meni
Qoshlariga chaqirar.
Keltirarlar goho beshik,
Ko‘zlarida hayajon.
Yotar payting bo‘ldi-ku, der,
Kelaqol, der, bolajon.
Qaylargadir yuguraman,
Fig‘onimdan chiqar dud.
Yig‘lama, deb qo‘llarimga
Tutqazarlar so‘ng tobut.
Tongda ruhsiz ko‘z ochaman,
Qovurilar tanda jon.
Onajonim, bunday qilma,
Bunday qilma, onajon.
Axir o‘zing der eding-ku,
Silab o‘ksuk boshimni:
— Endi senga bersin umr,
Senga bersin yoshimni.
Afsus, o‘zing erta ketding,
Erta ketding olamdan.
Vkalarim bag‘rim ezar,
Ajraldik deb onamdan.
Bevaqt xazon bo‘lmay har kim
Yashab o‘tsin dunyoda.
Onajonim, har kim oshin
Oshab o‘tsin dunyoda.
Garchi fano har kimsaga
Azaliy bir qismatdir.
Lekin, ona, tiriklik ham

Bilsang, yarim hikmatdir.
Tushlarimda, mayli, boshim
Silab turgin, onajon.
Qolganlarga endi umr
Tilab turgin onajon.

II

U kun chetda oh chekardim
G'ussalarning dastidan.
Sen otamga pul beribsan
Yostig'ingning ostidan.
Aytibsanki, onasizlik
Kelmasin hech o'yiga.
Sarf qilingiz, menga emas,
Abdullaning to'yiga.
O, o'g'lingga sen shafqatni
Bilarding-ku, onajon.
Bundan ko'ra bag'rim o'ysang
Bo'lardi-ku, onajon.
Zarragina rahm etgali
Sabring menga yo'qmidi?
Onajonim, bundan o'zga
Jabring menga yo'qmidi?
Yo'qmidi hech o'zga gaping, —
Nola qilib so'ylasang.
Nahot, axir so'nggi dam ham
Farzandingni o'ylasang.
Axir orzu qochib ketmas,
Bitkazar-ku tiriklar.
Onajonim, bir kunini
O'tkazar-ku tiriklar.
Unutilar g'ussalar ham,
Orzular ham cho'zar bo'y.
Onajonim, balki bir kun
Aytganingday bo'lar to'y.
Balki sening qabring uzra
Ko'karganda gulchechak,
Ostonamga qadam qo'yar
Sen istagan kelinchak.

Kimdir uning yo'llariga
Balki gul ham sochadi.
Balki munis opajonim
Kel, deb quchoq ochadi.
Balki do'stlar davrasida
Kamim bo'lmas hech qachon.
Lekin seni o'sha damda
Qaydan topay, onajon.

III

Esimdadir, titrar edim —
G'amgin, bolish pastida.
Kitobimni ko'rdim nogoh
Boshginangni ostida.
Toshday qotdim o'shal oni
Bor toqatdan ayrilib.
— Shoir o'g'lim, — deding menga
Sekingina qayrilib.
Onajonim, so'ng bor menga
Nafas qilding u zamon.
Shoir bo'lgin deya balki
Havas qilding u zamon.
Onajonim, balki men ham
Bir kun shavqqa to'larman.
Balki men ham aytganingday
Bir kun shoir bo'larman.
Kuylay desam hurmatingni
Ushbu kunda tilim lol,
Balki faqat shu sababli
Shoir bo'lsam ehtimol.
Balki sarson — arosatda
Qolib ketmas bu tanim,
Kamolimni ko'rar balkim,
Yurtim — ona-Vatanim.
Payti kelib to'lar bir kun
Paymona ham beomon.
Kuzatarlar meni ham so'ng
Senga tomon, sen tomon.

Balki u kun boshim uzra
Do‘stlar bosh ham egadir.
O‘sha damgi iqbolim ham,
Onajonim, sengadir.
Dilda neki jur’atim bor,
Dilda neki hayajon, —
Bari, bari senga bo‘lsin,
Senga bo‘lsin, onajon.
Senga bo‘lsin bor hayotim,
Nomim, shonim bir yo‘la.
Xotirangga ushbu she’rni
Yozdi o‘g‘ling Abdulla.

1966

* * *

Qo‘ygil, u kunlarni eslatma menga,
Qalbimni yoqmasin bu hazon fasling.
Endi begonaman, jonginam, senga,
Endi begonadir menga ham vasling.
Gohida sevinib, gohi g‘amdadir.
Ishq uzra yozardim men erkin qanot.
Bilmayman qaysi kun, qaysi damdadir
Mening qismatimga chang soldi sayyod.
Uning qo‘lidadir bu kun imkonim,
Bu kun hamrohimdir go‘zal iztirob.
Qo‘ygil, u kunlarni eslatma, jonim,
Qo‘ygil, yuragimga sen berma azob.
O‘zgalar yuzimga boqsa ham hayron,
Faqat sen tomosha qilma holimni.
Faqat sen she’rimni sevma hech qachon,
Faqat sen himoya qilma nomimni.
Darig‘ tut ishvayu nazokatlaring,
Faqat sen yuzimga boqmagil kulib.
Hayhot, endi barcha iltifotlaring
Menga tuyuladi masxara bo‘lib.

1966

*
* *

Chuvaladi o‘ylarim sensiz,
Xayolimga taroq urgayman.
Mening qo‘lim yetmagan yulduz,
Tushlarimda seni ko‘rgayman.

Balanddasan tog‘lar qoridan,
Chaqirasan meni ilgari.
Yolboraman arvoh ortidan
Intiluvchi Gamlet singari.

Mahshargacha mayliga ketay,
Ketay, mayli bo‘lib ovora.
Seni so‘rab qo‘ymasa netay,
Yerda qolgan sevgi bechora.

1966

*
* *

— Xayr endi...
Qalbimda bir vido qoldi,
Xayr endi, sen ketding, begunoh ohu.
Bugun sen qaydasan? Qaylarda qolding?!
Bugun bosh ustingda kimning panohi?!
Seni kech topgandim, erta yo‘qotdim,
Qarg‘agin, loyiqman sening qahringga.
O‘zgalar qalbida qadr uyg‘otdim,
Biroq yetolmadim o‘zim qadringga.
O, inson qismati, bunchalar chigal,
Bunchalar xilma-xil foje va aza.
Qismatim, o‘zimman gunohkor bu gal,
Nahot, gunohkorga qo‘shiqdir jazo?!
— Xayr endi...
Qalbimda bir vido qoldi,
Xayr endi, sen ketding, begunoh ohu.
Bugun sen qaydasan? Qaylarda qolding?!
Sen bugun kimlarning ma’sum hamrohi?!

Qaysi bir odamning baxtiga yorsan,
Ochildimi senga tole darchasi?!
Bugun sen kimlarning mehriga zorsan,
Mening yuragimning majruh parchasi.

1966

* * *

O‘zimni moziyning bag‘riga urdim
Va shu on shukrona aytib qaytdim men.
Kimdir ko‘rmay ketgan baxtni men ko‘rdim,
Kimdir aytmay ketgan so‘zni aytdim men.

Meni kutayotir ajib kelajak,
U mening iqbolim, mening baxtimdir.
Men ko‘rmagan baxtni kimdir ko‘rajak,
Men aytmagan so‘zni aytajak kimdir.

1967

NAY

Yashnardi u adirda durkun,
Epkinlarga ochgancha quchoq.
Keldilaru odamlar bir kun
Tanasiga soldilar pichoq.

Ayirdilar avval ko‘zidan,
So‘ng bag‘rini oldilar o‘yib:
Yetmaganday bu ham, bo‘g‘zidan
Pufladilar lablarin qo‘yib.

Ko‘rmagandi bunchalar xo‘rlik
Hatto ayoz tilganda yuzin.
Alamiga chidolmay sho‘rlik
Nola chekib yubordi uzun.

Odamlar-chi, to‘plandi shu on
Faryodiga qilolmay toqat,
Bir qamishni yig‘latib chunon,
So‘ng o‘zlari qildilar rohat.

1966

KUZ MANZARALARI

Yana dalalarga boshlaydi havas,
Bog‘larda xazonlar yonadi lov-lov.
Do‘stlarim, bu kuzning barglari emas,
Mening yuragimdan to‘kilgan olov.

Shoxlarda mezonlar yaltirar xira,
Poyida shivirlar mening kuylarim.
Do‘stlarim, bular ham mezonmas sira,
Bu mening chuvalgan, so‘ngsiz o‘ylarim.

Quyosh ham falakda bamisli ro‘yo,
U endi yondirmas, yaltirar faqat.
Do‘stlar, u ham endi quyoshmas aslo,
U olis yoshlikdan qolgan muhabbat.

1967

* * *

Otalar boladan ranjisa ozroq,
Gohida shundayin so‘zni deydilar:
— Bolam, keksalarni qadrla ko‘proq,
Bog‘lab qo‘ygan emas bizni, deydilar.
Keksa dilingizga tushmasin titroq.
Otalar, chayqalib turibdi olam.
Siz ham bolalarni qadrlang ko‘proq,
Bog‘lab qo‘ygan emas bolalarni ham.

1967

ALISHER

Jahonki muqaddas neni ko‘ribdi, —
Bariga onasan, ey qodir hayot.
Besh yuz yil naridan boqib turibdi,
Nurli bu yuzlarga nuroniy bir zot.

Shu buyuk o‘g‘lingni ardoqlab dildan, —
Xalqim, ta’zim etsang arzigay tamom.

Uning nomi bilan birga bitilgan
Dunyo daftarida o'zbek degan nom.

Boyqaro irg'ishlab istak otida
Jahonga boqqanda misli bola sher, –
Hirot darvozasin bir qanotida
She'riy lashkarini tizgan Alisher.

Dunyoda biror nom qoldirmoq uchun
Yurt buzish shart emas, degan gap-ku rost.
Kimdir pesh qilganda nayzaning kuchin,
Alisher qalamni ko'rsatgan, xolos.

Tun bilan tong erur tashbehda udum,
Misoli zahru may, hajru shakar lab.
Kimnidir quyoshday eslasa mardum.
Kimnidir zulmatday yurarlar qarg'ab.

Nido tingla, bu kun, yurting tarafdan,
Ey, yiroq Hirotda maskan topgan er!
Ogoh bo'l, Alisher, sen ushbu gapdan:
Har ikki nabirang – biri Alisher.

Baytingga bir bora qovushgan har lab,
Takrorlab ketgusi mahshargacha to.
Qaratib turibsan bu yon, ne ajab,
Milliard martabali jahonni hatto.

Birovlar nazdida johil Osiyo
Faqat zavol ko'rib, ko'rmagan kamol.
Muso iltijosi yetdi-yu go'yo,
Haq Tur tog'i o'zra ko'rgazdi jamol –

Jahon mehrobida paydo Alisher...
Shodmon qasida ayt sen ham, ey quyosh!
Besh yuz yil unga ham nima gap axir,
Mingga qadam qo'ydi yigirma besh yosh.

1968

BIRINCHI MUHABBATIM

Kecha oqshom falakda oy bo‘zarib botganda,
Zuhra yulduz miltirab, xira xanda otganda,
Ruhimda bir ma’yuslik, sokinlik uyg‘otganda,
Men seni esga oldim, birinchi muhabbatim,
Eslab xayolga toldim, birinchi muhabbatim.

O‘tdi yoshlik zavq bilan, gohi to‘polon bilan,
Gohida yaxshi bilan, gohida yomon bilan,
Ayri ham tushdim ba’zan qalb bilan, imon bilan,
Lekin seni yo‘qotdim, birinchi muhabbatim,
Mangu g‘aflatda qoldim, birinchi muhabbatim.

Dunyo degan shundayin anglab bo‘lmas sir ekan,
Goh keng ekan, gohida tuynuksiz qasr ekan.
Lekin inson hamisha bir hisga asir ekan...
Nechun bilmovdim avval, birinchi muhabbatim,
Parvo qilmovdim avval, birinchi muhabbatim.

Holbuki orzulardan judo ham bo‘lganim yo‘q,
Yulduzday kulganim yo‘q, oy kabi to‘lganim yo‘q,
Erta xazon gul kabi sarg‘ayib, so‘lganim yo‘q,
Seni eslab yig‘layman, birinchi muhabbatim,
Eslab bag‘rim tig‘layman, birinchi muhabbatim.

Yo‘lin yo‘qotsa odam — muhabbatga suyangay,
G‘ussaga botsa odam — muhabbatga suyangay,
Chorasiz qotsa odam — muhabbatga suyangay,
Men kimga suyangayman, birinchi muhabbatim,
Faqat eslab yongayman, birinchi muhabbatim.

Nido bergil, qaydasan, sharpangga quloq tutdim,
Sirli tushlar ko‘rib men bor dunyoni unutdim.
Tongda turib nomingga ushbu she’rimni bitdim,
Dildagi ohim mening birinchi muhabbatim,
Yolg‘iz ollohim mening, birinchi muhabbatim.

1968

ONA SAYYORA

Qarshimda Yer sharin surati turar,
Salmog'i Quvaning anoricha bor.
Timqora osmonda porlab ko'rinar,
Shu jajji sayyora ko'rkam, ulug'vor.
Unga boqamanu ushlayman yoqa,
Nahot shu ko'rganim rost bo'lsa, nahot?
Nahotki yerimiz bir kichik soqqa?
Nahotki biz shunga jo bo'lsak, hayhot!..
Ummonlar ko'rinar qatra yosh misol,
Chigit uvog'icha kelmas tog'lar ham,
Qit'alar, dengizlar aftoda bir hol,
Bari bir nuqtaga bo'lib olmish jam.
Nabilar, rasullar, dohiylar unda,
Qabrlar, qasrlar turgandir qator.
Balki huv ko'ringan moviy to'lqinda
Suv ichgan go'dakning nafasi ham bor.
Quloqqa chalinar otlar dupuri,
Sor burgut o'zini o'ljaga urar,
Sharqda cho'pon yoqqan gulxanning nuri
Shimol sayyohiga ko'rinib turar.
Ana, Himolayning bag'rida bir qiz,
Yelkada ko'zasi — borar buloqqa.
Sohilda uchrashdi ikki qalb yolg'iz,
Shivir-shivirlari kelar quloqqa.
O, ona sayyora, kurrayi qutlug',
Samodan surating ilk bora ko'rdim.
Havoyi bir xayol sehri emas, yo'q,
Farzand mehri bilan men boqib turdim.
Kun kecha emasmi, xislating sanab,
She'r yozib yurardim senga parvona.
Bu kun suratingga so'zsiz bosdim lab,
Shu senmi, yolg'izim, shu senmi, ona...
Falakda bir o'zing turibsan hayron,
Nahot sen bo'lmasang bunchalar tanho.
Siynangga yopishgan farzanding — inson —
Beva bag'ridagi yetimday go'yo...
Qayga ketmoqdasan bunchalar shoshib?

Orom istaysanmi ko‘kda ovora?
Balki farzandingni ko‘ksingga bosib
Yig‘lab ketmoqdasan, ona sayyora...
Fardzandlaring bordir sonsiz-sanoqsiz,
Vo ajab qadringni gohida bilmas.
Ular-ku qoshingda changday salmoqsiz,
Lekin bag‘ringga ham siqquvsi kelmas,
Osmon torlik qilgan gala chumchuqdek
Makon talashadi goho betartib.
Sen-chi mehvaringda aylanasan tek,
Yaxshiyu yomonni yelkangga ortib.
Sening yuragingda laxta-laxta qon,
Siynang nimalardan bo‘lmagan pora,
Qayg‘u-hasratlaring barchasi ayon,
O, buncha dardkashsan, ona sayyora.
Sen hozir suratsan ko‘zim o‘ngida,
Eshita bilmassan so‘zimni balkim.
Bir zumlik bezovta o‘ylar so‘ngida
Yana ruxsoringga tikilaman jim.
Bir yonda lojuvard Bahri Muhit bor,
Bir yonda za’faron Sahroyi Kabir.
Bir yonda oq sochli tog‘lar purviqor
Sening toleingga o‘qiydi takbir.
Ellar to‘zg‘ib yotar gul yaprog‘idek,
Bir yon shohu gado, bir yon do‘st, g‘anim.
Bir yonda xayoliy Eram bog‘idek
Buyuk va betimsol mening Vatanim.
U mening ko‘zimga hilolday mahvash,
Oftob kelar faqat uning qoshiga.
O, ona sayyora, bag‘ringni poklash
Mening Vatanimning tushgan boshiga,
Uning quchog‘ida g‘amdan yo‘q nishon,
U yerda tentimas iblis xayoli.
U yerda do‘stlikni ulug‘lab inson
Takallum qiladi qumri misoli.
Yillar o‘tar, balkim o‘tar ko‘p zamon,
Yer yuzi cho‘lg‘anar baxtga, chamanga.
Agar dardlaringga bo‘lolsa darmon.

Ruhim fido bo‘lsin shunday Vatanga.
Men ham bir o‘g‘lingman, ona sayyora,
Bag‘ring men uchun ham xoki pok bo‘lsin.
Toleing to abad bo‘lmasin qora,
Manglaying oq bo‘lsin, yarqiroq bo‘lsin.

SARATON

Saraton chog‘i bu — zarra shamol yo‘q,
Tutlar kavagida mudrar g‘urraklar.
Nogahon falakka urgan kabi do‘q
So‘zsiz qotib turar bo‘ychan teraklar.

Osmon lov-lov yonar oftob qo‘ridan,
Ufqda sarobdan otashin baldoq.
Chinqirib yuborar kunning zo‘ridan
Qaygadir berkinib olgan chirildoq.

Birdan tinib qolar shu betinch dunyo,
Hatto sharsharakning o‘chganday sasi.
Borliq suv tagiga cho‘kkanday go‘yo,
Qanchalik termilma — chiqmas nafasi.

Go‘dak uhicha ham shamol topilmas,
Butaning tagida bo‘zto‘rg‘ay hayron.
Dehqon tol tagiga cho‘zildi birpas,
Tindi shoxchadagi qushcha ham biyron.

Mening dehqon bobom, andak orom ol,
Quyosh buroviga olgan palla bu.
Saraton o‘zi ham mudraydi behol,
Ohangsiz yalla bu, so‘zsiz alla bu!

Hali tong g‘unchasi ochmasidan lab,
Nahor farog‘atin o‘ylamay taqir,
Kimsasiz dalaga ko‘zni uqalab
Chiqib kelganingni ko‘rdim-ku, axir.

Ko‘rdim-ku manglaying ter bilan qotib,
Berahm otashga berganingni tob.
Ko‘rdim-ku tepangda o‘zin yo‘qotib,
Hayratdan lol qotib qolganin oftob.

Azmu shijoating men axir ko‘rdim,
Ko‘rdim ko‘zlaringda charchoq bir kulgu.
Mayli, orom olgin, ey bobo yurtim,
Saraton junbushga kelgan payt-ku bu.

Butun olam go‘yo ulkan doshqozon,
Qaydadir, ko‘rinmas uning naryog‘i.
Bu qaynoq qozonni kuzatmoq oson,
Ichiga tushmoqlik osonmas chog‘i.

Cho‘ntakdan to‘kilgan tangalar misol
Shu’lalar o‘ynaydi supa uchida.
Birovdan xijolat bo‘lgan kabi tol
Yer chizib turadi — dami ichida.

Oftob qayta boshlar, ko‘lanka maydon,
Yana bosh ko‘tarar nomozshomgullar.
Sekin moviylashar qizargan osmon,
Oqarib ko‘rinar kumushrang yo‘llar.

Yana yelkanini ko‘tarar shamol,
Yana chug‘urchuqlar uyg‘onar bog‘da.
Bobo yonidagi boladay xushhol
To‘rg‘aylar charx urar so‘ngsiz samoda.

Yana yela boshlar oqshom nafasi,
She’r oni, ishq oni, mehnat oni bu.
Bu quyosh o‘lkasin otashin sasi,
O‘zbek diyorining saratoni bu.

1969

XOTIROT

Uydan ketganimga o‘n yil bo‘libdi,
O‘n yil qishlog‘imdan yuribman uzoq.
Men yurgan yo‘llarda o‘tlar unibdi,
Ko‘milib bo‘libdi men kezgan so‘qmoq.

Yoshlik chog‘im edi, sho‘xligim tutib
Ismim o‘ygan edim bitta terakka.
U ham jarohatday ketibdi bitib,
U ham yuksalibdi mensiz yuksakka.

Buzilib bo‘libdi allaqaysi dam
Hovli ortidagi omonat ko‘prik.
Bu yerda men bilgan odamlarning ham
Ba’zisi endi yo‘q, ba’zisi tirik.

Hayratga tushmasman bu holdan sira,
Dunyo bu — quvg‘indi ohuday yelar.
Dunyo bu — eng oddiy hukmiga ko‘ra —
Kimdir tug‘iladi va kimdir o‘lar.

Lekin qalbni bosdi nogoh bir sukut,
Nogoh bir hayajon ezdi dilimni.
Umrim yo‘llarini bosmaganmi o‘t?
Xazon ko‘mmaganmi hayot yo‘limni?

Ko‘ksidan nomimni beshafqat, battar
O‘chirgani kabi oqbadan terak, —
Bag‘riga ismimni yozgan bo‘lsa gar,
O‘chirmadimikan birorta yurak?

Yoshligim behuda o‘tmadimikin?
Go‘zal tuyg‘ularim bormikan tirik?
Nogahon buzilib ketmadimikin
Bironta yurakka men solgan ko‘prik?

Yillar umrimizga qilarmi shafqat?
Biror ish bormikan aylagali yod?
Qayta tiklash mumkin barchasin, faqat
Qayta tiklanmagay o‘chgan xotirot!..

1969

RUHIM

Vujud deganlari asli nimadir?
Dayr dengizida yurgan kemadir.

Bir kun bir qoyaga urilgay kema,
Ruhim, sen vujudning g'amini yema.

Yuksak fazolarda aylagil parvoz,
Senda na ohang bor va na bor ovoz.

Senga na bo'ronlar kor qila olur,
Seni na yo'qotib, bor qila olur.

Sen misli kamalak — yuksak va mo'lmas,
Kamalakni esa parchalab bo'lmas.

1969

* * *

Kuzak shamollari esdilar yana,
Sokin yuragimda tuyg'ular qo'zg'ab.
Kelgil, parivashim, kelgil jimgina,
Kelgil samolardan mezonga o'xshab.
Oqshom tumanida kezaylik xushhol,
To'ngan yulduzlarga boqaylik to'yib.
Shivalagan yomg'ir, daydigan shamol,
Mayli, izimizni ketsinlar yuvib.
Bog'larda xazonlar shovillar quyuq,
Ular soyalardir, jonginam faqat,
Ular bilmaydilar, bilolmaslar, yo'q,
Naqadar buyukdir bizning muhabbat.
Poyonsiz olamga boqaylik so'zsiz,
Na hasrat, na so'zning bordir keragi.
Bizning tegramizda yonayotgan kuz
Qaysi bir oshiqning so'ngan yuragi...

1970

ILTIJO

Yuzlaringni mayliga yashir,
Kerak emas nozlar, imolar.
Go'zallikning qoshida axir,
Cho'kka tushgan hatto xudolar.

Kimga foyda behuda junun
Va dunyoga g'avg'o solishdan.
Ayriliqdan qo'rqmasman bukun,
Men qo'rqaman sevib qolishdan.

1970

* * *

Demangiz, dunyoning tashvishi qolib,
O'zini har yonga uradi shoir.
Tog'day og'ir yukni kiftiga olib,
Qushday yengil bo'lib yuradi shoir.

1970

NOMA'LUM ODAM

U na shoir edi va na mashhur zot,
Lekin dunyo bilan bir edi dardi.
U ham boshqalarday kechirib hayot,
Shoshib ishga borib, sekin qaytardi.
Anglardi dunyoni u ham xo'p teran,
Ma'yus boqar edi botguvchi kunga.
Ba'zida yuragi yongani bilan
Parvo qilmas edi hech qachon bunga.
U qabr ustida so'zlamadi nutq,
Tabrik ham aytmadi to'ylarda xandon.
O'lim bu — nishonga borib tekkan o'q,
Tugilish — shiddat-la tortilgan kamon.
Shon-shuhrat talashgan turfa xil g'arib,

Sho‘rlik kimsalarga kulib boqardi.
Yurmasdi har qayda ilinj axtarib,
Qalbida bir daryo guvlab oqardi.
Birovning u bilan bo‘lmadi ishi,
U ham duch kelganga ochmadi yurak.
Nasab, ikir-chikir, mol-mulk tashvishi
Uni etolmadi zarra jonsarak.
Loqaydni do‘pposla, desa ehtimol
Unga yopishardi nokasning bari.
Uning ko‘zlarida yonardi behol
Yiroq yulduzlarning sirli nurlari.
Olamning bu mayda g‘alvasi nechun?
Bari o‘tadigan, bari nokerak.
Tariqday zaminning ustida beun
Yashab o‘tdi shundoq buyuk bir yurak.
Qaydan kelgandi u? Bilmadi kimsa,
Qabrga ham jimjit kirib ketdi u.
Menimcha, dunyoning ustidan rosa
Miriqib qahqaha urib ketdi u.

1971

MAKTUB

G‘azallar to‘qirdim senga bir zamon.
Qo‘shiqlar aytardim tunlar boshingda.
Na chora, ushbu kun o‘zga bir inson,
O‘zga bir muhabbat turar qoshingda.
Eshitdim, xazonli bog‘larda tanho
O‘tkazar emishsan sokin paytlarni.
Sarg‘aygan daftaring varaqlab goho
Takrorlar emishsan mahzun baytlarni.
Men ham tonglar ba’zan yo‘lga qarayman,
Munavvar quyoshga ko‘ksimni ochib.
Sening xayolingdan madad so‘rayman,
Sening xayolingga boraman qochib.
Lekin qutulmoq yo‘q hijron dastidan,

Faqat qalbimizda bardosh va sabot.
Dunyoda jamiki hislar ustidan
Qahqaha uradi qadim bu hayot.
Nadomat nimaga va afsus nechun?
Olamda neki bor o'char beshafqat.
Bizning vazifamiz ko'nikmoq beun,
Bizning vazifamiz unutmoq faqat.
Yillar o'tib ketar takror va takror,
Yoshlik ham o'tadi benishon, besas.
Lekin o'sha choq ham xo'rsinib bir bor
Sevgandim, nabiram, deya olsak bas...

1971

* * *

Bulbul o'gay erur zog'lar orasida,
Yugurik suv o'gay tog'lar orasida.
Muhabbat dardidan bemor qalblarmiz,
O'gay bo'lsak ne tong, sog'lar orasida.

1971

* * *

Sahro so'qmog'ida boshin egib jim
Bir kimsa ketmoqda, bilmasman u kim.
Agar u sen bo'lsang, qoshingga boray,
Agar u men bo'lsam, tezroq kel, do'stim.

1975

* * *

Bolalik yillarim eslayman oz-oz,
Bosiq uyqu ichra yotganda olam,
Tonglar qulog'imga kelardi ovoz:
«G'aflatda yotmagil, erkatoy bolam».
U jajji bahorning sho'x sasi edi,
U munis onamning nafasi edi.
Yillar o'tdi, biroz ulg'aydik, bukun —
Vatan xizmatiga bir qadar dastyor.
Olam tashvishidan yurakda to'lqin,
Vatan qudratidan qalbda g'urur bor.
Endi sen chorlasang, toki tanda jon,
Labbay deyajakman, Vatan — onajon.

1972

HAVAS

Bahor osmonida chaqnasa chaqin
Ko'ksingdan otilar olovli nafas.
Ey, sen javon shoir, o'spirin oqin,
O'tli yuragingga qilurman havas.

Ko'kda yulduz emas, u sirli qo'shiq,
Intizor yigitning chashmiga singgan.
Muhabbat dardiga mubtalo oshiq,
Senga havas bilan boqurman chindan.

Belanchak boshida o'ynar parcha nur,
Jajji chaqaloqqa bor dunyo abas.
Shu parcha shu'lada ko'rding ne sehr?!
Go'dagim, men senga qilurman havas.

Lochin yurakdir bu — yashinday shaxdi,
G'addor qoyalarga urguvchi qanot.
Senga havas bilan boqurman, rosti,
O'limga tik ko'ksin tuta olgan zot.

Baxtlidir, qay qalbda yoniq nur, ziyo,
Baxtlidir, qay qalbda yoniq hayajon.
Shu sabab, dastida bo'lsa ham dunyo
O'tli yoshligini qo'msaydi inson.

1974

SHUKRONA

Shukrona ayt avval parcha non uchun,
So'ng qultum suv uchun shukrona takror.
Chunki bu olamda, yashirmoq nechun,
Senga shularni ham ko'p ko'rganlar bor.
Buyuklar baxtiga havas qil, ammo
Insonliging uchun shukr aytgil zinhor.
Chunki bu olamda sen uchun hatto
Oddiy insonlikni ko'p ko'rganlar bor.

1975

IKKI SONIYA

Uyda tinchi bo'lsin yigitning avval,
So'ngra butun bo'lsin do'stning imoni.
Inson yuragini tilkalar azal,
Shu ikki narsaning buyuk armoni.
Biridan boshlanar shu yorug' olam,
Dunyoga qo'yilgay ostonadan ot.
Uydan boshi egik chiqdimi odam,
O'sha kun tor unga butkul koinot.
Yigitning bir umri do'st bilan butun,
Do'st bilan shirindir zaqqum hayoti.
Do'stdan pand yegan chog' ne bor uning-chun!
Bad unga hattoki bor inson zoti.
Buyuk shiddat bilan jo'sharkan hayot,
Shu ikki narsaga biz goh beparvo.
Shu ikki daqiqa hamdam bo'lgan zot
Mening nazarimda eng aziz siymo.

1975

OMAD HAQIDA

Omad degan narsa dunyoda bor gap,
Bu yerda har qanday xurofot bekor.
Hozir sen she'rimni turibsan tinglab,
Demak, sen — hayotsan, omad senga yor.

Boshqacha qismat ham mavjud-ku axir,
Baloyi qazodan asrasin zinhor.
Men senga she'r o'qib turibman hozir,
Demak men — hayotman, omad menga yor.

Qolgan o'rtadagi gaplarni endi
Nima deb atasang senda ixtiyor.
Falakda hattoki quyosh bekindi,
Bizlar barhayotmiz, omad bizga yor!

1976

SURAT VA SIYRAT

Mayli, suratimga boqqilu quvon,
Lekin siyratimga tashlama nazar.
Bir yoqdan tuganmas baxt berdi jahon,
Bir yoqdan tuganmas o'kinch va kadar.

Charog'on umrimni yoritgan quyosh
Torgina kulbamga boqmadi goho,
Zamindek aylangan savdoli bu bosh
Qoldi qismat ichra zamindek tanho.

Oh, nechoq ranglarga to'liq bu jahon,
Oh, nechoq shirin shu tiriklik, kadar.
Mayli, suratimga boqqilu quvon,
Faqat siyratimga tashlama nazar.

1976

QISH KECHASI

Taqillaydi eshik nogahon,
— Kimsan? — deyman, tugab sabotim.
— Ochgil, — deydi. — Men senga mehmon,
Bilmoq bo'lsang — Tashvishdir otim.

Taqillaydi eshik nogahon,
— Kimsan? — deyman tugab sabotim.
— Ochgil, — deydi. — Bu — men, qadrdon,
Bilmoq bo'lsang — Bardoshdir otim.

Tashqarida shamol uvillar,
Tuni bo'yi yummayman ko'zim.
Tuni bo'yi bahs qilar ular,
Tun esa-chi, juda ham uzun.

1976

G'AZAL

Bu ishq sirrin kitob etding, kitobing ichra
men borman,
O'qurman deb xitob etding, xitobing ichra men
borman.
Yarashgaydir, ajab, senga ajab nozu tamannolar,
Keturman, deb shitob etding, shitobing ichra men
borman.
Yuzing hajri bilan oqqan labolab chashm selobin —
Ichurman, deb sharob etding, sharobing ichra men
borman.
Umid uzgil, deding, oshiq, muhabbat rishtasin
uzgum,
Uzurman, deb azob etding, azobing ichra men
borman.
Qayon qoldi o'shal so'zkim, muhabbat ko'shkini, ey
yor,
Tuzurman, deb sarob etding, sarobing ichra men
borman.

Dilimda qolgan ushbu har na manzil, kulbayi ishqni —
Buzurman, deb xarob etding, xarobing ichra men
borman.
Muhabbat gulshani ichra olib Abdullaning qalbin,
Chalurman, deb rubob etding, rubobing ichra men
borman.

1977

YILLAR ARMONI

Kimgadir yaxshi gap aytdik, birodar,
Kimdir bir umrga ranjib ham ketdi.
Kun kecha yosh derdik o'zni bir qadar,
Bugun-chi, balog'at payti ham yetdi.

Inson o'z umrini o'ylasa ko'p vaqt,
Qiynaydi o'zidan o'tgan qusurlar.
Kimgadir aytilmay qolgan bir rahmat,
Kimdandir so'ralmay qolgan uzrlar.

Mukammal ko'rmoqchi bo'ldik dunyoni,
Yetuk bo'lolmadik o'zimiz biroq.
O, yillar armoni, yillar armoni,
Armon ko'rmadim men sizdan buyukroq.

Insonga tobemas zamon, inchunun,
Inson yuragida alamlar qat-qat.
Faqat bir taskin bor, barchasi uchun
Afsus cheka bilsang — shu ham bir davlat...

1977

UMR O'RTASI

Esgan bu ilk bahor shamolimi yo
Qaydadir adashgan kech kuzning sasi...
Rangi ham, tusi ham noayon dunyo,
Qirqmi yo ellik bu — umr o'rtasi.

Xipchinin chuhchuhlab, etgali bog'liq
Bolakay shovqini kelar uyoqdan.
Ungirin qoqqancha, ko'ksoqol otliq
Chiqib ketayotir hozir buyoqdan.

Sokin muyulishda kokilin o'ynab,
Yor kutgan dilbarga tushdimi ko'zing.
O'taber falakning charxini o'ylab,
U sening ehtimol qizing — yulduzing.

Ko'rgan bir tushingga topmading ta'bir,
Yam-yashil tog' emish, teppasi-chi qor.
Qay kun qabr uzra ham do'sting uchun bir
Va o'zing uchun ham yig'lading bir bor.

Ajib sukut ichra miltirar olam,
Nechun oftob yonar tik kelib bu choq?
Samoda kamolning avjimi, qaydam,
Yo zavol pallasin alami ko'proq?

Qayga shoshayotir umri ravoning?
Ne topding va nedan bo'lding mosuvo?
Bir zum gupursa ham vujudda qoning,
Bir zum barchasidan sukunat ravo.

O'tmishu kelajak bir zum yonma-yon,
Gohi past, goh baland bo'lib suringay.
Yetti og'ayni ham ko'kda nogahon
Savol alomati bo'lib ko'ringay.

Qaraysan, yiroqda bir yo'lchi tanho,
Na ortga burilar, na chiqar sasi.
Boshda toj, dilda o't va qo'lda aso,
O'sha ketayotgan umring o'rtasi.

1978

HOLAT

Bir nafas quyoshni o‘z holiga qo‘y,
Otashin dilingga etmagin qiyos.
Bir nafas quyoshday ko‘rsatsin u ro‘y,
Bir nafas quyoshday porlasin quyosh.

Bir zum dengizga ham boqqil betuyg‘u,
Dema, o‘ylarimday u teran, tengsiz.
Bir zum baliqlarga vatan bo‘lsin u,
Bir zum dengiz bo‘lib guvlasin dengiz.

Shamolning bo‘yniga osilma bir dam,
Yelmasin, mayli, u xayoling misol.
Bir zum o‘z holicha yayrasin u ham,
Bir zum shamol bo‘lib tentisin shamol.

Bir zum sen zaminni qo‘ygil bequtqu,
U axir ko‘p tuydi tuyg‘ular ta’min.
Bir zum maysalarga ona bo‘lsin u,
Bir zum zamin bo‘lib yashasin zamin.

Bir zum o‘z holimga qo‘y sen ham, bolam.
Ayon-ku menga ham Inson matlabi,
Bir zum odam kabi yashayin men ham,
Men ham yashay bir zum bir odam kabi.

1978

XAYRIXOH

Hamdam axtaradi har qanday odam,
Do‘stim deb ataydi topsa begumon.
Do‘st izlab behuda kezguncha olam,
Oyog‘ing ostiga boqsang-chi, inson.

Munis ko‘zlarini tikib, mo‘ltirab,
Bolakay yuzingdan uzmaydi nigoh.
Unda ne murod bor, unda ne talab,
U senga somedir, senga xayrixoh.

Izingdan termulib qoldi keksa chol,
Ko‘zda tavajjuhi, duosi tilda.
U senga tiladi baraka, kamol,
Yana bir xayrixoh topibsan elda.

Sen g‘anim atagan qay bitta inson,
Qaydadir sen uchun chekdi tanho oh.
O‘sha hasrat haqqi keltirgum imon,
U senga xayrixoh, chindan xayrixoh.

Xayrixoh odamlar, beta’ma hamdam,
Olam bir butundir shu inoqlikdan.
Axir muhabbat ham, axir do‘stlik ham,
Boshlangan emasmi xayrixohlikdan.

Ular bor — ruhingda g‘am kelmas g‘olib,
Mayli gado bo‘lgil, mayli bo‘lgil shoh.
Gar do‘st yiqitsa ham oyog‘ing chalib,
Boshingni silaydi o‘sha xayrixoh.

1978

IZHOR

Qancha diyorlarda sayr etib yurdim,
Qancha manzillarda tuzdim oshyon,
Va buyuk hikmatga axir yuz burdim,
Siylangan joyida azizdir inson.

Yurtim, senda ekan nasibam tugal,
Sen o'zing maskanim, sen o'zing shonim.
Sen onam, sen singlim, yorimsan, azal,
Ey jonim, jahonim O'zbekistonim.

Ista, qismatimga o'zing ber barham,
Ista, yaxshi kunda nomim qilgil yod.
Mensiz ham mukammal ekan bu olam,
Mensiz ham baxtga yor ekan odamzod.

Yurtim, faqat sening qo'lingni tutib,
Bolangday ergashib keta olsam bas.
Sen piri komilsan, men senga muhib,
Seni tanimagan meni ham bilmas.

1978

HAKIM VA AJAL

Doston

Abu Ali Ibn Sino tug'ilgan kunning 1000 yilligiga

I

Juda qadim zamonlarda,
Ming yilcha burun,
Buxoroning shundoqqina Afshonasida –
Yashar edi g'oyat zakiy bitta o'spirin,
Tengdoshlarin qatorida hali rasida.

Chorva bilan mashg'ul edi ota-onasi,
Tiriklikdan kamtargina kom olgan edi.
Lekin shundoq oilaning o'sha bolasi –
Yosh boshidan Hakim degan nom olgan edi.

Bir narsada tanti erur doim tabiat,
Idrok bersa qaramagay usti boshingga.
Necha-necha saroylardan hatlab o'tgan baxt,
Nogahoniy Humoy bo'lib kelar qoshingga.

Hakimda ham turfa xislat edi mujassam,
Xususan, u tabiblikda pur hunar edi.
Har bir giyoh ko'zlariga go'yoki malham,
Malham esa giyoh bo'lib ko'rinar edi.

Bolalikning beg'amligi o'tdi ko'p shitob,
Juda erta nish ko'rsatdi unda tafakkur.
Ermak bo'ldi bobosidan qolgan tib kitob,
Tabiatday baravj o'sdi tabiatday hur.

Bahor kelsa o'rta cho'lning dalalarida,
Cho'liqlarning davrasida kuni o'tardi,
Giyoh terib goho o'rim pallalarida
Xo'pchilarning[1] usulida baytlar bitardi.

[1] X o' p – Ho'kiz bilan g'alla yanchish

Hakim degan nomi uning tarqalib bot-bot,
Ne hayratki, har uchragan topdi kushoyish.
Kelar bo'ldi unga endi atrof tumonot,
Har bemorda unga istak, har sog'da xohish.

Bandasiga beray desa berar ekan, deb
Oddiygina xulosasin chiqardi el-yurt.
Dong'i uning Afshonaga bo'lgan edi zeb,
Kunba-kundan ortar edi bu shon behudud.

O'ng bilan tush, vujud va ruh, tafakkur, borliq —
Uning zehnu idrokida edi hukmron.
Bu dunyoda inson bilan ne bo'lsa bog'liq, —
Chulg'ar edi xayolini mo'jizasimon.

Hali sukut saqlar edi va lekin taqdir
O'rni ham bo'sh istiqbolning qarorgohida.
Chorlar edi, undar edi uni qaygadir,
Qishlog'ining changli yo'li gohi-gohida.

II

Xabar keldi Buxoroning arkidan bir tong,
Yosh Malika xastalanib yotarmish holsiz.
Qolmabdi hech qaratmagan tabib, duoxon,
Malika-chi, hanuz horg'in, hanuz majolsiz.

Odam isi yoqmas emish, tund va badqovoq,
Faqat kitob varaqlarmish qarab darchadan.
Na yaxshi-yu, yomon gapga solmasmish quloq,
Yuz o'girmish kuppa-kunduz barcha-barchadan.

Bundan holdan Amir g'oyat tashvishda emish,
Ezilarmish qizginaning holiga qarab.
Xullas, chopar buyruq bilan Amirdan kelmish,
Otlanishi kerak emish Hakim ark taraf.

O'sha kuni keltirdilar Hakimni u yon,
Baland-baland minorlardan bordilar o'tib.
Ulkan arkka yetishganda bir yigit shoyon —
Ichkariga boshlab ketdi, iltifot etib.

— Men, Mirzoman, — dedi yigit, — vazirdir otam,
Malikaga talabgorman, to'y qilmoqqa shay.
Lekin bu qiz erkak zotin xushlamas hech ham,
Ko'mak uchun chaqirtirdik biz seni atay.

Boz ustiga bemorman deb, uydan chiqmas ul,
O'jar qizni yumshatasan, boshqa gap bekor.
Qanaqangi hunaring bor — qo'llagil butkul,
Ezib ichki bergil, mayli, yozib ber tumor...

Avvaliga gangib qoldi bu gapdan Hakim,
El ichida garchi bisyor yurishi edi.
Necha-necha xastalikni daf etib, balkim,
Bundaqasin birinchi bor ko'rishi edi.

U ilk marta ayanch bilan boqdi o'ziga,
Ayanch edi qarshisida ark ham boyakbor.
Qaradi-yu, Mirzoning u hissiz ko'ziga,
Yurib ketdi ilgariga dadil, shiddatkor.

— Ko'rsatingiz menga, — dedi, — o'sha bemorni,
Marmar sahn-u zinalardan oshib o'tdilar.
Aylanishib juda yuksak naqshin viqorni,
Ziynatlangan bir eshikka borib yetdilar.

— Mana, — dedi Mirzo o'ychan, — Malika shunda.
Oshyonidan ko'rinardi ravoqlar oliy.
Hakim ruhsiz suxan qildi: — Kutgaysiz bunda,
Qoida shul, ikkimizni qoldiring holi.

III

Odam loydan bunyod bo'lgan deyishgan qadim,
Hoki turob bo'lajak u o'lgandan so'ng ham.
Shak keltirdi ilk martaba bu gapga Hakim,
Inson bilan talashardi bu uyda hasham.

Tokchalarda yaltirardi javohir, billur,
Shamdonlarning qubbalari keskir charaqlab.
Harir parda orqasida go'yo g'ujum nur —
Yosh Malika o'ltirardi kitob varaqlab.

Qarshisida mo''jizani ko'rganday tugal,
Hakim bir zum turib qoldi hissiz va sovuq.
Qiz emas bu, pari edi g'oyat mukammal,
U shahd bilan darpardaga yondoshdi yovuq.

Kitobidan bosh ko'tardi Malika nogoh,
Shikvali bir qarash qildi: — Tabibmi sen ham?!
Vo ajabo, qayoqda bor bundayin nigoh,
Malikaning ko'zlarida charaqlardi g'am!

Bamisoli g'or og'zida o'sgan bir sumbul,
Soya hidin ufurardi bu go'zal vujud.
Xonanishin edi bu qiz, o'y bilan mashg'ul,
U hayotdan bekingandi, yolg'iz va mahdud.

— Ma'zur tuting, — dedi Hakim, so'z boshlab
sekin,
— Ba farmoni oliy keldim men ushbu yerga.
Men — tabibman! Fikrat bilan ish tutgum lekin.
Dardingizning shifosi bor: Tekkaysiz erga!

Nafis chinni qo'ldan tushib singanday go'yo,
Jarang solib kuldi qiz sho'x, mast kabi maysiz.
Ulab ketdi biroq Hakim gapni shu asno:
— Yo'q, Malikam, faqatgina sevib tekkaysiz!

Qanchalik tez yongan bo'lsa shundoq so'ndi u,
Bir zum qotdi Hakim sari ko'zlarin qadab.
Ruhsiz go'zal ma'yusgina qildi guftigo': —
— Buxoroda senday tabib bor ekan, ajab...

Oshyonaga iltifotsiz imo etdi so'ng:
— Ustozlaring dorulari ana u joyda.
Malikaning ko'zlarida porlar ekan mung,
U buyurdi: — Tabib bo'lib qolgung saroyda!

Ayon edi Malikaning dilidagi darz,
U jilovlab qo'ygan edi balog'at kuchin.
Necha yillik armonini Hakim etdi arz:
— Ruxsat bo'lsa, kutubxona yetar men uchun.

IV

Bildirmishdir Amir shu kun Hakimga ro'yxush,
Murodiga yetgandi u beto'siq, bejang.
Bamisoli fazolarda parvoz etgan qush,
Bamisoli ummonlarda charx urgan nahang.

Bunda asriy qo'lyozmalar, devonlar noyob,
Ilmi nujum, ilmi she'ru ilmi tib — bari.
Qancha-qancha hikmatlardan jam bo'lgan kitob,
Bunda edi inson aqlin javohirlari.

— Bir kun nasib etarmikan menga ham shu baxt,
Men ham nurli bu qasrga solarmanmi iz?
Chulg'ar edi uni goho orzular xushbaxt,
O'tkazardi tunlarini Hakim uyqusiz.

Sahifalar orasidan ro'baro'siga
Chiqar edi turfa savol: Nimaga? Nechun?
O'lar bo'lsa inson agar, tug'ilmoq nega?
Nahot men ham yashayapman o'lmoqlik uchun!

Yaratishdan murod nima? Bunday chog' Hakim,
Tavba bilan bosh egardi, keltirdim deb shak:
— Bandalarga banda ishin buyurding tokim —
Har zarrada o'zing borsan, o'zing bor beshak.

Lekin tunlar idrok ila qolganda yakka,
Yiroqlarga eltar edi yana xayollar.
— Gar ajalga davo topsam, yetardim haqqa,
Yechilardi, — derdi Hakim, — barcha savollar.

Shundoq o'tib borar edi uning kunlari,
Fikru o'yin baytga solib tizardi ba'zan.
Hordiq chog'i oshiqardi Afshona sari,
U yerdadir volidasi, u ota maskan!

Shuhrat uni har soniya chulg'ardi, ammo,
Umr degan o'tib borar beto'xtov, shitob.
Hakim bir kun ezgu ishni etdi muddao,
Bitsam, dedi, avlodlarga men ham bir kitob.

Tib ilmining ummonidan gavharlar tizib,
Daftarimda barin-barin jam eta borsam.
Ilmim ila shoyad foniy umrdan o'zib,
Yiroq-yiroq avlodlarga ham yeta borsam.

Bobolarning ruhi o'zi yor bo'lsin deya,
Niyat bilan Hakim bir tong ushladi qalam.
Xonasida paydo bo'ldi birdan joriya:
— Yo'qlab keldi, — dedi, — Sizni, o'zi, malikam.

V

Ochiq edi Malikaning avzoyi g'oyat,
Ostonada hatto yengil ayladi ta'zim.
Bu tashrifdan mutaassir bo'lib nihoyat,
Boshin egib turar edi bir chetda Hakim.

Javonlarga tomon yurdi Malika asta,
Turib qoldi nimanidir go'yo varaqlab.
Sahifadan nigoh uzmay sokin, shikasta,
Lekin titroq bir ovozda boshlab qoldi gap:

— Muhabbatdan so'z ochganding u kun sen, tabib,
Lekin shuni unutdingki, men ham muslima...
Hakim bir zum qarab qoldi xayolga botib
Bamisoli langarini yo'qotgan kema.

Buxoroning g'oyat teran dardi edi bu
Yuraklarga botgan pinhon ignasi edi.
Malikaning lablaridan ko'chgan bu tuyg'u
Ayol zotin ko'r qismatga ginasi edi.

— Muhabatni targ'ib etmoq joizmas, biroq
Ayt-chi, netsin o'z qalbini axtarsa har kim!
Malikaning ovozida yangradi so'roq,
Bu jasur qiz qarshisida jim qoldi Hakim.

Bu — Malika, kamol topgan yuksak saroyda,
Bo'yga yetib izlar edi o'ziga hamdam.

Muhabbatni uqdirmoqdan yo‘q zarra foyda,
Tashna edi sevgiga qiz, tashna juda ham.

Yosh Hakimdan javob kutib, kutib biror un,
Malikaning ko‘zlarida shu’la yonardi.
Hakim dedi: — Ikki narsa mubham men uchun,
Biri ajal, biri esa muhabbat dardi.

Javonlarning orqasida nedir shu asno
Ko‘chgan kabi birdaniga ketdi taraqlab.
Ne hayratki, uy burjida turardi Mirzo,
Kitoblarga ko‘milgancha, ko‘zi charaqlab.

Nogahoniy manzaradan ikkisi ham lol,
Qalqib ketdi, chekinganday zo‘r ro‘yi baddan.
Mirzo esa terga botib turarkan behol:
— Mutolaa qilmoqdaydim, — dedi zo‘rg‘atdan.

Malikaning ko‘zlarida chaqnadi kibr,
Dedi: — Nechun intilibdi bu zot ziyoga?!
Qiz eshikni yopar ekan, zarb bilan keskir:
— Toqatim yo‘q mening, — dedi, — sendek
Mirzoga!

VI

Har qandayin odamda ham bor pinhon qudrat,
U yo‘nalgan joyin kesar lekin tig‘ kabi.
Malika deb Mirzo garchand cheksa ham hasrat,
O‘zga edi, boshqa edi uning matlabi.

G‘oyat nozik fahm etardi buni Malika,
Battar o‘tda yonar edi taxtni qizg‘anib.
Mirzo dilin bosgan edi teran tahlika,
Tuni bilan uxlayolmay chiqdi to‘lg‘anib.

— Qayoqdandir kelib qolgan bir tabib yuzsiz,
Malikaga suhbatdoshdir, balki hasratdosh.
Tantiq qizning xayolin u band etgan so‘zsiz,
Taxtga tomon o‘rmalagan chayon bu, avbosh!

Quritmasa bo'lmas uning izini minba'd!
Tongda Mirzo Hakim tomon yo'l oldi jadal.
Yuragida uyg'ongandi so'qir bir jur'at,
Jo'natmog'i kerak lekin tinch va bejanjal.

Saltanatning poyidadir Hakim har qalay,
Boshni tiqib bo'larmi hech ajdar komig'a.
Xayolini chulg'ab oldi rejalar talay,
Qaror qildi: Hakim tushgay oltin domiga!

Mirzo shu kun Hakim bilan keldi yuzma-yuz,
Odob ila gap boshladi g'oyat uzoqdan:
— Minnatdormiz xizmatingdan, burchlimiz so'zsiz,
Mana senga hamyondir bu, tuhfa biz yoqdan.

Endi yetar, jo'na endi qishlog'ing tomon,
Sendan hijrat, mendan esa bo'lsin siymu zar.
Murodi ne — anglagandi Hakim begumon,
Yoqar edi Mirzoni rashk, hasad ko'ru kar...

Bu saroyda kitob edi ilinji yakka,
Yetishgandi necha yillik armoni bilan.
Hakim dedi: — Tayin etgan meni Malika.
Ketajakman faqat uning farmoni bilan.

Sarkash Hakim qarshisida bo'shashdi Mirzo,
Chekindi so'ng afu so'rab ortiga nochor.
Hakim hissiz qo'l siltadi: «Ko'hna bu savdo...»
So'ng kirishdi kitobining sharhiga takror.

Saroy ichra zulmat cho'kib oqqanida vaqt,
Oy safarin boshlaganda mag'rib tomonga.
Darichani ochib Mirzo yarim kecha naq
Laxcha bir cho'g' tashlab ketdi kitob javonga.

VII

Saroy uzra nogahoniy ko'rindi olov,
Yangrab qoldi g'ovur ichra posbonlar sasi.

Qiyoq tilin minorlarga cho'zib beayov
Yonar edi amirlikning kutubxonasi.

Xob aralash hujrasidan yugurdi Hakim,
Darichadan otdi o'zin olovga tomon.
Faqat so'nggi ilinjiga ulgurdi Hakim,
Yozmalarni olib chiqdi u yerdan omon.

Taqdir unga bergan edi beayov firib,
Hakim munglug' boqar edi bir uyum kulga.
Tong chog'ida Amirning xos mirshabi kirib,
Haydab ketdi uni to'g'ri oliy qabulga.

Ayon edi, balo uni kutardi so'zsiz,
Ayon edi bo'lmasligi zarra ham shafqat.
Yuksak taxtdan qahr bilan tikkanicha ko'z,
Qarshi oldi uni Amir — sohib saltanat:

— Seni Hakim deb bilardik g'oyatda dongdor,
Ishongandik shul sababdan kutubxonani.
Sen imonsiz zot ekansan, firibgar, ayyor,
Ne murodda o't qo'yding, xo'sh, javob ber qani.

Ha, Hakimga tushgan edi bu ish uvoli,
U bukilgan qaddin bukib, deyoldi faqat:
— Tangri shohid, Buxoroning shonidan xoli
Shon bo'lmagan mening uchun, yoq bo'lak shavkat.

Peshonada neki bo'lsa bandasi ko'rmish,
Jazoga men mustahiqman, amringizga shay.
Lekin buyuk bul gunohga kimki qo'l urmish, —
Uni ulug' bitiklarning zavoli urgay!..

Kulfat degan kelsa asli kelaberar rost,
Bir chuvalgan ipni endi tarab chiqar kim?!
Kitobyoqar degan nomni olgandi paqqos,
O'z umrini kitoblarga baxsh etgan Hakim!..

Kitob emas, olov ichra yongandi bag'ir,
Faqir edi, o'rganmagan mukofotlarga.

Olim edi, nechuk boshin ko'tarsin axir,
Hakim edi, dong'i ketgan muzofotlarga.

Turar edi o'z o'tiga qovrilib Hakim,
Ojiz edi hodisotning tafsirasidan.
Jarangladi quloqlari ostida hukm:
— Haydang buni Buxoroning chegarasidan!

VIII

Hali butkul bosilmasdan saroyda g'avg'o,
Hali poyon topmasidan mish-mishlar tugal.
Malikaning huzuriga chorlandi Mirzo,
Uni g'oyat o'yga soldi takalluf bu gal.

Sipo edi Malikaning avzoyi garchand,
Yuzlariga lekin hasrat solgan edi iz.
Bamisoli zo'r mo'jiza ro'y berib, birdan,
Bir kechada katta bo'lib qolgan edi qiz.

— Murodingga yetding, — dedi Malika bosiq, —
Har kim ko'rgay ne yozilgan sho'r peshonaga.
Biroq menga ayt-chi, Mirzo, javob ber ochiq,
U kun nega kirgan eding kutubxonaga?

Uni taftish qilmoqdaydi Malika ayon
Va barobar pinhon dilin borardi yorib.
Mirzo dedi: — Yuragimni o'rtagach gumon,
Darichadan tushgan edim, soyadek borib.

— Oh malikam, — dedi Mirzo, — Siz zotsiz porloq,
Siz hilolsiz, yo'q, quyoshsiz, u-chi so'nik sham,
U — bir gado, u — bir tabib, u — yalangoyoq,
Axir nechuk u bo'lardi Siz bilan hamdam.

Qiz daf'atan bo'g'riqdi-yu, ayladi xitob:
— Tingla, Mirzo, men saroyning tantiq nuriman,
Aybimmi yo egnimdagi bu zar, bu kimxob,
Men ham inson shuurining merosxo'riman.

Tingla, Mirzo, mana buni deydilar qiyos,
Bu — Buxoro malikasin yurak ifshosi:
Sen tubansan, u-chi yuksak, sen — xok, u — quyosh,
Sen gadosan, u — tafakkur mulkin podshosi.

Inson — Hazrat! Inson — Kabir! Bu gapni ammo,
Uqqanim yo'q na padarim va na onadan.
Aqidamni toptama sen, men uni zero —
Topgan edim sen yoqqan ul kutubxonadan.

Endi tamom qurigandi Mirzo majoli,
So'z deyolmay Malikaga turardi qarab:
— Bu qandayin sehr bo'ldi, bu kimning foli,
Ayoldan ham chiqar ekan avliyo, yo rab!

Zakiy bu qiz mantiq ipin olgandi tutib,
Lekin ortga burildiyu boshin etdi xam.
Sekin dedi: — Toleimni turgayman kutib,
Erkak bo'lsang Buxorodan chiqib ket sen ham!

IX

So'nggi bora boqdi Hakim ona Jayhunga,
So'nggi bora boqdi hazin diyori tomon.
Qoldi yurti, volidasi botgancha mungga,
Uni olib ketmoqdaydi himmatli karvon.

Yaxshiyamki, taqdir degan yupanch bor, magar —
U bo'lmasa odam g'amdan bitardi qurib.
Bamisoli oshyoniga shoshgan kabutar,
Shu bir so'zdan panoh topar har kim yugurib.

Mana, uni qaylargadir yo'lladi taqdir,
Garchand ulug' shuhratiga yo'q edi taraf.
Tasbeh kabi o'girilib kunlar birma-bir,
Hamadonga yetib keldi karvon ertalab.

Bilmasdi u, qismat unga ne qilar hadya,
Baxt toparmi yoki kulfat begona joydan.
Buxorolik hoziq Hakim kelganmish deya,
Gap tarqadi o'sha kuni karvonsaroydan.

El hamisha ikki zotning kutgay yo'lini,
Shul ikkovni yuragiga sanagay habib.
Biri shoir — kuylaguvchi ezgu dilini,
Biri esa darddan forig' etguvchi tabib.

Tangri uni qismagandi bundoq in'omdan,
Ko'ziga nur, yuragiga jodu solgandi.
Karvonsaroy eshigini o'sha kun shomdan
Necha yuz-yuz majruh odam o'rab olgandi.

Bu yerda ham chulg'agandi Hakimni sharaf,
Jonbaxsh qo'li uning yana kirishdi korga.
O'ksinsa-da, u quvg'indi umriga qarab,
Shukr, dedi, qadr bergan parvardigorga.

Ne bo'lsa ham bu munglug' yurt, bu uning Sharqi,
Oshno edi bolalikning afsonasidan,
Vayronayu rudlarining yo'q edi farqi,
Olislarda qolib ketgan Afshonasidan.

Karvonsaroy eshigiga shoshardi har kim,
Tongdan to shom uzilmasdi bunda saf, qator.
Qay bir dardu hastalikni qayd etsa Hakim,
Kitobiga bitar edi o'shani tezkor.

Kori xayrga baxsh etardi lahzayu onni,
Ortar edi kitobida qayd va sahifa.
Bir kun nogoh yo'llab oliy taxtiravonni
Saroyiga olib ketdi uni Xalifa.

X

Vazirlikka tayin bo'ldi Hakim o'sha kun,
Ajratdilar uning uchun oliy, xos makon.
Saltanatning osmoniga bo'lgandi husn
Yiroqlardan uchib kelgan yulduz durahshon.

Hakim uchun neki joiz — shay edi, xullas,
Faqat unga yolg'iz shartni ko'rdilar ravo.
Uqdirdilar: — Sen Buxoro farzandi emas,
Unutgaysan u noshukur yurtni mutlaqo.

Lekin Hakim shuuriga sig'masdi bu shart,
Xayolida Afshonaning go'zal osmoni...
Panoh edi saltanatlar Hakimga faqat,
Ajal bilan olishmoqlik edi armoni.

Daf etdi u necha-necha qismat pandlarin,
Necha tilu zabonlarni fath etdi oson.
Yillar o'tib, Sharqning ulug' donishmandlarin
Davrasiga kirgan edi bu jasur inson.

U tibbiyot olamida ko'tardi bayroq,
Ulab chiqdi parkand, yuluq iplarin bir-bir.
Dedi: — Tan ham yaxlit erur, sarg'aysa yaproq,
Uzib olib obi hayot bermaslar, axir.

Dedi: — Tanda besabab dard bo'lmog'i dushvor,
Taralgay u asab degan bitta mayoqdan.
Muhabbat ham xastalikdir, injiq, shikvador,
Kirib kelmas yurakka u allaqayoqdan.

U asrardi dilda yana bitta niyatin,
Poyoniga yetolmasdi va lekin peshlab:
Ko'rsam derdi, tan-vujudning botiniyatin,
Yorib ko'rsam, derdi uni, qo'l bilan ushlab.

Lekin bundoq manzarani his etgani choq,
Nogahoniy qo'rqinch bilan titrab ketardi.
— Osiymanmi?! Yaratding-ku meni ham, xalloq.—
Deya tunlar tangriga jim sukut etardi.

Boqar edi oy tamg'ali toqi ravoqqa,
Mahobati ulug' edi, o, uning haddan.
Tengsiz jur'at kerak edi oshib o'tmoqqa,
Asrlarning o'zi tikkan bunday sarhaddan.

Ajal bilan olishuvdir, derdi, niyatim,
Ikkimiz ham haq oldida some har qachon.
Eshik og'a kirdi bir kun: — Ne dey, hazratim,
Buxorodan yo'qlab kelmish sizni bir mehmon.

XI

Hakim dili allanechuk guvrandi shu dam,
Bamisoli eshitganday bir so‘z — jon fizo,
Eshik tomon yo‘naldi u shoshib, bechidam,
Ostonada turar edi bosh egib Mirzo.

Hakim bir zum sukut etdi bekalom, beso‘z
Qarshisida g‘oyat yupun zot edi, haqir.
Etagini o‘par ekan Mirzo bukib tiz,
Nido qildi: «Meni ma’zur tutgaysiz, taqsir...»

Olislarda qolib ketgan sevikli diyor
Ko‘ringandi hozir Mirzo shaklida balkim.
Bag‘rin ochib lutfu karam etdi ixtiyor,
Mehmonini ichkariga boshladi Hakim.

G‘oyat uzoq kechmishini arz etdi Mirzo,
Quv malika uni yurtdan badarg‘a qilmish.
Jilovdori bilan ikkov bamisli gado,
Yurtlar kezib tentiramish, sargardon bo‘lmish.

Va axiyri panoh istab kelmish bu tomon,
Dong‘i ketgan ulug‘ Hakim, yurtdosh vazirga.
Ne xizmat bor — bajararmish barin begumon,
Faqat ta’qib etmasa bas taqdir — qasirg‘a.

Nogahonda duv yorishdi Hakimning yuzi,
Dedi: — Olgil istagancha oltin va kumush.
Seni menga parvardigor yo‘lladi o‘zi,
Topshiraman senga Mirzo, og‘ir bir yumush.

Qabristonga o‘tajaksan sen bugun oqshom,
Xarid qilib keltirgaysan yangi bir murda.
Mirzo rangi uzildi-yu o‘chdi batamom,
«Yo hazratim, bu nechuk shart», deyoldi zo‘rg‘a.

Hakim dedi: — Ajalni men shundoq yo‘l bilan
Daf qilurman, murodimdir tajriba faqat.
Go‘rkovni sen rozi ayla bisyor pul bilan,
Huzurimda qolay desang, sir saqla minba’d...

O‘sha tunda murodiga yetishdi Hakim,
Sodir bo‘ldi tib ilmida pinhon inqilob.
Yorib ko‘rdi u insonning tanin bevahm!
Tong oqarmay dafn etishni buyurdi shitob.

Kuni bo‘yi ikkisi ham dilgir, benavo,
Hidlab yurdi daf’i dard deb yurak dorini.
Lekin Hakim bilmas edi, o‘sha kech Mirzo,
Keltirgandi bo‘g‘izlab o‘z jilovdorini.

XII

Shu zaylda saltanatdan Mirzo topdi joy,
Nom qozondi Hakimning bir yurtdoshi sifat.
Unga mehru tavajjuhda qarardi saroy,
Qatnashardi donishmandlar qurganda suhbat.

Sirdosh bo‘lib borardi u Hakimga sekin,
Uning bilan intilardi shuhrat tomiga.
Bitta holdan o‘kinardi g‘oyatda lekin,
Nega bu shon kelmadi deb o‘zin nomiga.

Afshonadan chiqib qolgan bitta osiy zot,
Lol qoldirib tursa alam anqov jahonni!
Mirzo olis kechalari uxlamay bot-bot,
Qarg‘ar edi kaj taqdirni, o‘rtardi jonni.

Asli Mirzo jo‘n tiriklik gandasi edi,
Umri o‘tib bilmasdi hech nima ong, shuur.
U tangrining shundayin bir bandasi edi,
Uning uchun puch gap edi idrok, tafakkur.

Hakim nogoh chorlab qoldi Mirzoni bir kun,
Uzoq muddat izhor etdi unga xush niyat.
Dedi: — Ulug‘ mehnatimga yasadim yakun,
Kitobimga nuqta qo‘ydim endi, xayriyat.

Ko‘rdim ilk bor insonning men botin a’zosin,
Tafakkurning nomidan men ish tutdim, Mirzo.
Tingla, Mirzo, men o‘limning topdim davosin,
Ajalni men daf qilurman, yengurman illo.

Qirqta shisha terilgandi tokcha safiga,
Hakim bir-bir sanab chiqdi erinmay zinhor,
Dedi: — Eshit, jon uzilgach, marhum labiga
Avval buni, so‘ngra buni tomizmoq darkor.

Qirqqa yetgach jonlanadi marhum mutlaqo,
Tilga kirar va oyoqqa turgaydir beshak,
Osiylikni o‘zgalarga ko‘rmadim ravo,
Qo‘llamadim bul doruni, keltirmay deb shak.

Mirzo ko‘zin qoplagandi quyuq bir tuman,
Qarshisiga tushgan kabi osmon eshilib.
Shivirladi: «Hakimmi bu yoki yosuman,
Jahannamda yonmasaydim bunga qo‘shilib».

Hakim ma’yus bir ohangda so‘ng etdi nido:
— Dilim ochdim senga, yurtdosh bo‘lganing uchun.
Bul doruni balki menga qo‘llarsan, Mirzo,
Inshoollo, umr hali uzundir, uzun.

XIII

Hamadonga yetib keldi mudhish bir xabar,
Saroy ahli vahm bilan turdi oyoqqa.
Ko‘kdan ofat keltirganmish sirli kabutar,
Bag‘ridog‘ deb atalguvchi bitta qishloqqa.

Qay dargohga borib qo‘nsa bu qush, har mo‘min —
O‘sha zamon til tortmayin ado bo‘larmish.
Qush bir uyning yostig‘ini quritsa bugun,
Ertan o‘zga xonadonda paydo bo‘larmish.

O‘sha kun zud yetib keldi qishloqqa Hakim,
Buncha bo‘lmas jahannamning dahshati hatto!
Qirgan edi ahli yurtni ofat berahm,
Bir kas yo‘qki, murdalarni ko‘mib kelsa, to.

Tahlikaga tushgan edi Hakim bag‘oyat,
O‘lat edi bu dahshatli, bu qora ajal.
Daf etmasa agar uni, na bir viloyat,
Qirilmog‘i mumkin edi Hamadon tugal.

Farmon qildi Hakim shunda: — Borki tirik zot,
Tashlab chiqsin uy-uyini, belibos shu on.
Olmagaylar o'zi bilan na mulk, na bisot,
Yiroq ketib, yerto'ladan tutgaylar makon.

— O't qo'yingiz, — dedi so'ngra, — badbaxt qishloqqa
Jonu jondor, hatto toshi cho'g' bo'lib yonsin.
Ko'mib tashlang kulini ham teran tuproqqa,
Ketgan ketdi, qolgan odam endi quvonsin.

O'yladi so'ng hodisotni Hakim o'ltirib:
Ha, dard asli ko'z ilg'amas zarradan o'tar.
Qay bir elda egasidan ofat yuqtirib,
Panoh istab uchib yurgan daydi kabutar.

Bormikin yo tiriklikda o'zga tartibot,
Cheklimikan mavjudotning haddi, sanog'i?
Lekin bunda mantiq qani? Asli ne murod?
Barobarmi yaxshi bilan yomonning dog'i?

Qaytar ekan Hamadonga Hakim benavo,
Xayoliga Afshonasi keldi negadir.
Ostonada volidasi turganday go'yo,
Dilgir Hakim qamchi bosdi otga besabr.

Nogahonda vujudini qopladi titroq,
O't yoqqanday ko'kragiga kirib allakim.
Ot qo'ydi u, saroygacha yetmasdan biroq,
— Mirzo! — deya qulab tushdi egardan Hakim.

XIV

Saltanatda olag'ovur bo'ldi chinakam,
Yotqizdilar uni xilvat o'z xonasiga.
Shogirdlari tepasida turib dam-badam
Muz bosardi yonayotgan peshonasiga.

Amr etdi u, biror kimsa kelmasin yovuq,
Uning o'zi qo'llayajak butkul davoni.

Yarim kecha tan uvishib, ter bosdi sovuq,
Chaqirtirdi huzuriga shunda Mirzoni.

— Tingla, Mirzo, — dedi Hakim, — umr ketmoqda,
Ajal bilan kelmoqdaman yuzma-yuz o'zim.
Umidvorman, qudratim bor uni yengmoqqa,
Buxoroni eslashaylik, o'ltirgil zamon.

Agar umr vafo qilsa, izn etsa zamon,
Afshonaga ketajakman qalandar bo'lib.
Bahor chog'i O'rtacho'lni kezib bearmon,
Yana baytlar bitajakman zavqlarga to'lib.

Agar umr vafo qilsa, qolgan hayotim,
O'tkazarman munis, mushfiq volidam bilan.
Kitobimda qoldi, shukur, ilmim, sabotim,
Ortiq ishim bo'lmas edi kori g'am bilan.

Umidvorman, bu kulfatni yengajakman men,
Aytganimdek dorularni tomizgin, Mirzo.
Shundoq deya ruhsiz Hakim ko'z yumdi sekin,
Cho'mgan edi tubsiz o'lim qa'riga daho.

Mirzo tengsiz tomoshani poylagan misol,
Dorularni olib keldi bir-bir avaylab.
Jonbaxsh suvni lablariga tomizdi darhol,
O'zi aytgan qoidaga rioya aylab.

Jonlanganday bo'ldi shunda vujud, ajabo,
Lablariga bir-bir doru toma boshladi.
Yuzlariga qirmizi rang yugurdi go'yo,
Vo darig'o, Hakim nafas ola boshladi.

Bunday holni ko'rmagandi Mirzo tushda ham,
Hayrat ichra yo'qotgandi tamom o'zini.
So'nggi shisha qolganida, yo qodir egam,
Hakim birdan tiriklarday ochdi ko'zini.

Hushi uchib tisarildi ortiga Mirzo,
Bamisoli zo'r girdibod qa'riga oldi.

Unut bir hol xotiriga kelganday go'yo,
Qo'lidagi so'nggi shisha muallaq qoldi.

XV

Yaqin keldi Hakimga u sekin guvranib,
Ko'zlarida yonar edi olov beshafqat.
— Tingla, — dedi, — kimligimni endi ol tanib,
Kushandangman, yetdi menga oxirgi navbat!

Targ'ib etding dunyoda sen hur muhabbatni,
Taxt yulduzi — Malikadan meni ayirding.
Osiy banda, murda yorib topding shavkatni,
Shuhrat bilan qo'llarimni mening qayirding.

Menman o'sha, Buxoroda saroyni yoqib,
Seni yurtu vataningdan judo qilgan zot.
Menman o'sha, tomiringda qon bo'lib oqib,
Soya kabi ta'qib etgan seni umrbod.

Ayt-chi, endi, qay birimiz yiqilgan, yiqqan?
Qani, meni yengib ko'r-chi, ajal men o'zim.
Men — iblisman, odamlarning o'zidan chiqqan,
Sen — zakosan, yo'qdir seni ko'rarga ko'zim.

— Men bermayman bul doruni, — shundoq deb Mirzo,
Ostonaga urdi chil-chil, bitdi matlabi.
So'ngra xilvat bu maskandan besas, besado
Chiqib ketdi buralgancha ulkan qurt kabi.

Tongda Hakim yotog'iga kirdilar asta,
Go'yo hech sir o'tmaganday kun edi yovvosh.
Yotar edi to'shagida bezabon xasta,
Faqat horg'in ko'zlarida yaltirardi yosh.

Kunlar o'tdi, oylar o'tdi sudralib sekin,
So'ng yillar ham o'tib bordi singib yo'qlikka.
Holatida bir o'zgarish bo'lmadi lekin,
Yotar edi hanuz Hakim boqqancha ko'kka.

Shogirdlarning umri kechdi unga termilib,
Hakim ko'zin tark etmadi nurli nishona.
Oxir bir kun undan rozi insonlar kelib,
Tepasida ko'tardilar ulkan koshona.

Ko'nikdilar asrlar ham taqdir ishiga,
Saltanatlar kelib ketdi takror va takror.
Faqat Hakim buyuk Charxning aylanishiga
Sukut ichra quloq tutib yotadi bedor.

Bu sukutning tugaydigan zamoni yo'qdir,
Bu umrning poyoni yo'q, u vaqtdan xoli.
Ko'radi-yu, so'zlay desa zaboni yo'qdir,
Eshitadi, turay desa yo'qdir majoli.

1980

MUNDARIJA

Onajonim she'riyat 5
Uchinchi odam 8
Do'stlarimga aytganim 9
Karvon 9
Qo'riqxona 10
Oila 11
«Bunchalik kamolot...» 12
Tulki falsafasi 13
Bobo va nabira 13
Dunyoni qizg'anma 14
Sen qaydan bilasan 14
Ayon bo'lgay 15
«Deydilar...» 16
«Umr qisqa...» 16
Donishmand dediki 16
Men anglab yetgan falsafa 17
Istak 17
Samoviy mehmon, besh donishmand va farrosh kampir qissasi 17
Sharq hikoyasi 22
Hangoma 24
Kaliforniyada choyxo'rlik 28
«Shovulladi tun» 30
Sen bahorni sog'inmadingmi? 31
Odamlar 32
«Derazangni qoplar...» 32
Men nechun sevaman O'zbekistonni 33
Temir odam 34
«Munojot»ni tinglab 35
Asrimiz odami 36
«Yulduzlar...» 37
Qasam dara 37
«Qani nay ber menga» 39
O'zbekistonda kuz 40
Ayol 41
Tun 42
«Ko'pdan kutgan edim...» 44
Dorboz 44
Mitti yulduz 45
Tilla baliqcha 45
Onajon 46
«Qo'ygil» 49

«Chuvaladi...» 50
«Xayr endi...» 50
«O'zimni...» 51
Nay 51
Kuz manzaralari 52
«Otalar boladan...» 52
Alisher 52
Birinchi muhabbatim 54
Ona sayyora 55
Saraton 57
Xotirot 59
Ruhim 60
«Kuzak shamollari...» 60
Iltijo 61
«Demangiz...» 61
Noma'lum odam 61
Maktub 62
«Bulbul...» 63
«Sahro so'qmog'ida...» 63
«Bolalik yillarim...» 64
Havas 64
Shukrona 65
Ikki soniya 65
Omad haqida 66
Surat va siyrat 66
Qish kechasida 67
G'azal 67
Yillar armoni 68
Umr o'rtasi 68
Holat 70
Xayrixoh 71
Izhor 72
Hakim va ajal *(doston)* 73

ABDULLA ORIPOV

ONAJONIM SHE'RIYAT

She'rlar va doston

«Sharq» nashriyot-matbaa
aksiyadorlik kompaniyasi
Bosh tahririyati
Toshkent – 2004

Muharrirlar: *Minhojidin Mirzo, Erkin Malik*
Badiiy muharrir *Bahrom Bobojonov*
Texnik muharrir *Ra'no Boboxonova*
Musahhih *J. Toirova*

Terishga berildi 28.09.04. Bosishga ruxsat etildi 26.11.04. Bichimi 84x108 1/32. Peterburg garniturasi. Ofset bosma. Shartli bosma tabog'i 5,4. Nashriyot-hisob tabog'i 4,7. Adadi 10000 nusxa. Buyurtma № 796. Bahosi kelishilgan narxda

«Sharq» nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosmaxonasi, 700083, Toshkent shahri, Buyuk Turon, 41.